

1

**Millî Mücadele
Döneminde
Güney Marmara**

**South Marmara
During
the National Struggle**

*Adnan Sofuoğlu
Taner Bilgin*

Millî Mücadele Döneminde Güney Marmara

*Adnan Sofuoğlu**

*Taner Bilgin***

Özet

Osmanlı Devleti 1914 yılında başlayan ve yaklaşık dört yıl süren Birinci Dünya Harbi'nden ortaklarıyla birlikte yenik ayrılmıştır. İttifak ortaklarının savaştan sonra birer birer anlaşma imzalayarak harp halini sona erdirmelerine rağmen, Osmanlı Devleti'nin bunu başaramadığı görülmektedir. Bunun sebebi İtilaf devletlerinin Türk toprakları üzerindeki emellerinin bitmemiş olmasıdır. Osmanlı Devleti Mondros Mütarekesi (30 Ekim 1918) hükümlerine dayanılarak haksız bir şekilde İtilaf ordularınca işgal edilmeye başlanmıştır. Özellikle İzmir'in Yunanlılara işgal ettirilmesi Türk halkının duygularını açığa çıkarmış ve eyleme geçmesine sebep olmuştur. Yurdun dört bir yanında yapılan işgallere protestolar ve mitinglerle gösterilen tepkileri Kuvâ-yı Milliye birliklerinin silahlı direnişi devam ettirmiştir. Bu direniş hareketlerinin yaşandığı yerlerden biri de Güney Marmara olarak adlandırılan bölge olmuştur. Güney Marmara bölgesi olarak tanımlanan coğrafyada bugünkü idari taksimata göre Bursa, Kocaeli, Balıkesir, Çanakkale, Bilecik ve Yalova şehirleri yer almaktadır. Bölgenin demografik yapısına bakıldığında, Osmanlı Devleti'nin son yıllarda Balkanlarda aldığı mağlubiyetlerle birlikte yaşanan göçler sonucu yoğun Türk nüfusuna sahip olduğu görülmektedir. Bölgedeki Türk nüfusu geçimini ziraatla sağlarken gayrimüslim halk ağırlıklı olarak ticaret ve zanaatla geçimini sağlamıştır. Coğrafi konumu itibariyle stratejik önemi oldukça yüksek bir bölgedir. Özellikle boğazlara yakın oluşu bölgenin İtilaf devletlerince elde tutulma isteğini açıklamaktadır. İstanbul'u işgal eden İngilizler, bölgenin kendi kontrolü altında olmasına önem vermiştir. Benzer şekilde Millî Mücadele hareketi de, bölgenin demografik yapısı, ekonomik ve stratejik önemi sebebiyle bölgeye hâkim olmak istemiştir. Bu bölümde Güney Marmara olarak adlandırılan bölgenin bahsi geçen önemi ve özellikleri anlatılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Güney Marmara, Millî Mücadele, Yunan İşgali, Bursa, Balıkesir

* Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, adnans[at]hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6967-5482

** Prof. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü, taner.bilgin[at]bilecik.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6018-5957

South Marmara During the National Struggle

Abstract

Ottoman empire and its partners were defeated in the First World War, which started in 1914 and lasted for about four years. Although the alliance partners ended the state of war by signing an agreement one by one after the war, it is seen that the Ottoman Empire could not achieve this. The reason for this is that the ambitions of the Entente states on Turkish lands have not ended. The Ottoman Empire was unjustly occupied by the Entente armies based on the provisions of the Armistice of Mondros (30 October 1918). Especially the occupation of Izmir by the Greeks revealed the feelings of the Turkish people and caused them to take action. The armed resistance of the Kuvâ-yı Milliye troops continued the reactions shown with protests and rallies to the occupations all over the country. One of the places where these resistance movements took place is the region called South Marmara. The geography defined as the Southern Marmara region, includes the cities of Bursa, Kocaeli, Balıkesir, Çanakkale, Bilecik and Yalova according to today's administrative division. When we look at the demographic structure of the region, it is seen that the region has a dense Turkish population as a result of the migrations experienced with the defeats of the Ottoman Empire in the Balkans in recent years. While the Turkish population in the region made a living from agriculture, the non-Muslim population mainly made a living from trade and crafts. It is a region of high strategic importance due to its geographical location. Especially its proximity to the straits explains the desire of the Entente states to hold the region. The British, who occupied Istanbul, attached importance to the region being under their control. Similarly, the National Struggle movement wanted to dominate the region due to its demographic structure, economic and strategic importance. In this section, the aforementioned importance and characteristics of the region called South Marmara are explained.

Keywords

South Marmara, National Struggle, Greek Occupation, Bursa, Balıkesir

1. Giriş

Millî Mücadele hareketini daha iyi kavramak ve değerlendirmek için bu sayfaya kadar meydana gelen gelişmelerin kısa bir değerlendirmesini yapmak zaruridir. Türklerin Anadolu'ya girişlerinden itibaren Avrupa devletleri, Türkleri her fırsatı değerlendirerek Anadolu'dan çıkarmak için çaba sarf etmişlerdir. Avrupalıların "Şark Meselesi"¹ diye adlandırdıkları bu mesele, önce Avrupa'ya doğru ilerlemeye başlayan Türklere karşı Avrupa topraklarını koruyabilmek ve 1683 Viyana bozgunundan sonra da Türkleri Avrupa topraklarından atabilmek gayesi etrafında gelişmiştir.² Bilahare Osmanlı Devleti'nin zayıflığının gittikçe görünür hale gelmesi ve devletin gidişatı engelleyemeyerek devamlı gerilemesi karşısında "Şark Meselesi" Avrupa devletleri nazarında "hasta adam" olan Osmanlı Devleti'nin mirasının paylaşılması meselesi haline geldi.³ Bu durum da Osmanlı Devleti topraklarını emperyalist devletlerin bir rekabet sahası haline getirdi. Bu rekabet on dokuzuncu yüzyıl başlarına kadar İngiltere, Fransa ve Rusya arasında olmaktadır. Ancak özellikle Fransız İhtilali'nin ortaya çıkardığı milliyetçilik akımlarının bir sonucu olarak 1870'te İtalya ve 1871'de Almanya'nın millî birliklerini tamamlayarak Avrupa'da birer siyasi teşekkül olarak ortaya çıkmaları ve bilahare bunların da sömürgecilik faaliyetlerine başlaması dünyanın diğer bölgelerinin yanı sıra Osmanlı Devleti üzerinde de rekabet eden devletlerin sayısını arttırdı. Aynı zamanda Avrupa'daki siyasi dengeyi de bozdu. İngiltere tek güç olmaktan çıktı. Sonunda bu emperyalist devletlerin çatışan çıkarları ve bazılarının ortak menfaatleri Avrupa'da yeni dengelerin oluşmasına sebep oldu. Neticede gelişen olaylar bu devletleri bloklaşmaya götürdü. Böylece Avrupa'da yirminci yüzyıl başlarında Üçlü İtilaf (İngiltere, Fransa, Rusya) ile Üçlü İttifak (Almanya, Avusturya-Macaristan, İtalya) adıyla iki blok oluştu.⁴

Avrupa'da ortaya çıkan bu siyasi gelişmeler karşısında Osmanlı Devleti parçalanma sürecine girmiş bir çevre imparatorluğu⁵ olarak, çıkarları birbiriyle çelişen milletlerin oluşturduğu oldukça oynak bir denge içinde varlığını sürdürme çabası içine girmişti. Bu durumda Osmanlı Devlet yöneticileri Tanzimat Dönemi öncesinde olduğu gibi bir denge siyaseti takip etmeye ve gerektiğinde bir devlete karşı onun baş rakibi olan diğer bir devlete yaslanma politikası gütmeye başlamıştı.⁶

¹ Bayram Kodaman, *Şark Meselesi Işığında Sultan II. Abdülhamit'in Doğu Anadolu Politikası*, İstanbul: Orkun Yayınevi, 1983, s. 7. Şark meselesi hakkında geniş bilgi için bkz. Yusuf Akçura, *Şark Meselesine Dair*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2106.

² Yuluğ Tekin Kurat, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Paylaşılması*, Ankara: Turhan Kitabevi, 1986, s. 9.

³ Nuri Köstüklü, *Millî Mücadele'de Denizli, Isparta ve Burdur Sancakları*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1990, s. 9.

⁴ Bu konu hakkında geniş bilgi için bkz. Fahir Armaoğlu, *Siyasi Tarih 1789-1960*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yay., 1973, s. 197-200, 219-236.

⁵ İlhan Tekeli, "İttihat ve Terakki ve Dış Politika", *Toplum ve Bilim*, 28 (Kış 1985), s. 111-129.

⁶ Tanzimat döneminden itibaren 1878 Berlin Kongresi'ne kadar İngiltere, Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü savundu. Sina Akşin, *Osmanlı Hükümetleri ve Millî Mücadele*, İstanbul: Cem Yay., 1983, s. 20.

Diğer taraftan bu dönemde taraf devletlerle yapılan, daima barışın ve statükonun korunması ve Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak bütünlüğünün muhafazası gibi esasları ihtiva eden antlaşmalar, esasında Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarının paylaşılması için en uygun şartların oluşmasını beklemekten başka bir şey değildi. Nitekim şartlar oluştuğu Osmanlı Devleti'nden topraklar koparılmaktaydı.

Bu ortamda devlette çözülmeyi ve gidişatı durdurma endişesi içinde reformcu padişahlar ve paşalar 19. Yüzyılın başlarından itibaren birtakım reformlar gerçekleştirdi. Bunu Tanzimat ve Meşrutiyet dönemi reformları izledi. İlk Meşrutiyet (1876) ile birlikte anayasalı ve parlamentolu yapıya geçildi ama bu çok uzun sürmedi. Olumsuz gidişatı durdurmak ve dağ gibi yığılan problemleri çözmek gayesiyle 1908'de Meşrutiyet ikinci defa ilan edildi ve parlamenter sisteme geçildi.⁷ Bu çerçevede II. Meşrutiyet döneminde anayasada yapılan değişikliklerle tanınan toplantı ve dernek kurma hürriyeti üzerine birçok dernek ve siyasal parti kuruldu. Böylece ilk defa çok partili rejime geçildi. Bu durumda aslında öteden beri ortaya çıkmış ve bir şekilde varlığını sürdüren fikir ve düşünceler açıkça ifade edilir hale geldi. Ülkeyi dağılmaktan kurtarmak hedef ve gayeleriyle ortaya çıkan belli başlı ideolojik akımlar Osmanlılık, Garpçılık, İslamcılık, Türkçülük idi.⁸

II. Meşrutiyet döneminde gerçekleştirilmeye çalışılan reformlar o zamanki ulusal ve uluslararası ortam içinde öncekiler gibi devletin birbiri üzerine dağ gibi yığılan dertlerine deva olamadı. Hatta içerde ortaya çıkan birtakım didişmeler ve ayaklanmalar sebebiyle devlet daha çok sarsıldı. Öncekilerde olduğu gibi bu durumdan istifade etme yönünde hareket eden Avusturya-Macaristan, boğazlardaki Rus isteğini destekleyerek askerî işgal altında bulundurduğu Bosna-Hersek'i ilhak etti. 1878 Berlin Antlaşması ile Osmanlı Devleti'ne bağlı ancak özerk olan Bulgaristan Prensiği istiklâlini, muhtar bir vilayet haline gelmiş olan Girit Meclisi de Yunanistan'a katılma kararını ilan etti.⁹ Bu gelişmelerin dışında ülkedeki bu kaos ortamından yararlanmak isteyen İtalya 1911'de Trablusgarp'ı işgal etti. Yine 1912 yılında Osmanlı Devleti, Balkanlarda daha önce kendisine tâbi olan Bulgaristan, Sırbistan, Karadağ ve Yunanistan'ın oluşturduğu ittifakla savaşmak zorunda kaldı.¹⁰ Trablusgarp ve Balkan savaşlarında yenilgi ve önemli kayıplar, Osmanlı Devleti'nin milletlerarası plandaki zayıflığını ve yalnızlığını ortaya çıkardığı gibi Rusya'nın da Boğazlar üzerindeki var olan iştahını kamçıladi.¹¹

Diğer taraftan Birinci Balkan Savaşı'nda Osmanlı ordusunun kısa zamanda yenilgiye uğraması, askerî teşkilatının düzenlenmesi ve kuvvetlendirilmesi meselesi ile milletlerarası yalnızlıktan kurtulmak için müttefik arama teşebbüslerini gündeme getirdi. Bu durumda dönemin iktidarı birtakım adımlar attı.¹² Bu çerçevede Osmanlı

⁷ Sıtkı Aydın, *Güney Batı Anadolu'da Kuvâ-yı Milliye Harekâtı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1990, s. 8-9.

⁸ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, C. I, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yay., 1984, s. 6.

⁹ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yay., 1984, s. 41.

¹⁰ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C. II, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1983, K. 1, K. 2, K. 3; Armaoğlu, *Siyasi Tarih*, s. 322-349.

¹¹ Armaoğlu, *Siyasi Tarih*, s. 411.

¹² Bu konuda geniş bilgi için bkz. Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C. II, K. 3, s. 231 vd; Cemal Paşa, *Hatıralar*, İstanbul: Selek Yayınları, 1959, s. 67-119; Cemil Bilsel, *Lozan*, C. I, İstanbul: Ahmet İhsan Matbaası, 1933, s. 139 vd; Armaoğlu, *Siyasi Tarih*, s. 411-421.

Devleti yöneticileri, Üçlü İtilaf ve Üçlü İttifak nezdinde birtakım teşebbüslerde bulundu. Nihayet devlet o günkü siyasi ortam içinde 2 Ağustos 1914'te Almanya ile yaptığı gizli antlaşma ile Üçlü İttifak saflarında yerini aldı.¹³ Böylece 28 Temmuz 1914 itibarıyla başlamış ve Dünya Savaşı'na dönüşecek olan ortam içinde Üçlü İttifak saflarında yerini almış bulunan Osmanlı Devleti, Ekim 1914 sonlarında fiilen, Kasım 1914 başlarında ise resmen Üçlü İttifak saflarında savaşa katıldı.¹⁴

Birinci Dünya Savaşı başlamadan az önce yapılan demir yolları nüfuz bölgeleri paylaşımı ile ilgili Avrupa devletlerinin girişi, ¹⁵ Osmanlı Devleti topraklarını paylaşma çalışmalarına dönüştü. Nitekim savaşın sürdüğü yıllar içinde İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya aralarında Osmanlı Devleti topraklarını paylaşan gizli antlaşmalar yaptı.¹⁶ Esasında bu gizli antlaşmalar İtilaf devletleri arasında bazı ayrıcalık ve ayrışmalar meydana getirmiyor da değildi. Ancak taraflar şimdilik sessiz kalmaktaydı. Öte yandan bu antlaşmalar yapılırken savaş da bütün şiddetiyle devam ediyordu. 1917 yılına gelindiğinde savaş Üçlü İttifak lehine bir seyre girdi. Nitekim Şubat 1917 ve ardından Ekim 1917'de gerçekleşen ihtilallerle Rusya'da rejim değişikliği oldu. Ekim 1917 İhtilali ile Rusya'da yönetimi ele alan Bolşevikler yapılmış olan gizli antlaşmaları 24 Kasım'da

¹³ Armaoğlu, *Siyasi Tarih*, s. 419-421; Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C. II, K. 4, s. 630.

¹⁴ Osmanlı Devleti'ni savaşa sürükleyen sebepler için bkz. Mithat Sertoğlu, "Birinci Cihan Savaşına Girişimizin Gerçek Sebepleri", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 15 (Kasım 1968), s. 3-13; Kâzım Karabekir, *Cihan Harbine Nasıl Girdik*, İstanbul: Tecelli Basımevi, 1937; *Harp Kabinelerinin İsticvabı*, İstanbul: Vakit Matbaası, 1933; Armaoğlu, *Siyasi Tarih (1789-1950)*, s. 286-315; Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C. III, K. I, s. 200.

¹⁵ Akşin, *Osmanlı Hükûmetleri ve Millî Mücadele*, s. 21.

¹⁶ Bu çerçevede ilk olarak 4 Mart-10 Nisan 1915 tarihlerinde İngiltere, Rusya ve Fransa arasında, Londra'da yapılan görüşmelerden sonra İstanbul Antlaşması imzalandı. Buna göre; İstanbul ve Çanakkale Boğazları, Marmara Denizi, Gelibolu Yarımadası, Midye-Enez hattına kadar Trakya, Bozcaada ve İmroz (Gökçeada) ile Sakarya nehrine kadar Kocaeli yarımadası Rusya'ya bırakılıyordu. İzmit körfezinin güney yakasındaki kuşağın durumu ise daha sonra tespit edilecekti. Kurat, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Paylaşılması*, s. 17; Salahi R. Sonyel, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, C. I, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1973, s. 2. Bunun akabinde 26 Nisan 1915'te İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya arasında Londra Antlaşması imzalandı. Bu antlaşma ile de İtalya'nın 12 Adalar üzerinde 1912'den beri Babiali'ye (Osmanlı Devleti) karşı sürdürdüğü egemenlik iddiası kabul edildi. Bunun yanında Osmanlı Devleti'nin Anadolu topraklarının paylaşılması durumunda, İtalya'nın da "Antalya yörelerinde hakkına düşen hisseye sahip olacağı ve eğer Fransa, İngiltere ve Rusya savaş sırasında Babiali'nin Asya kıtasındaki bazı topraklarını işgal edecek olurlarsa, Antalya ilinin Akdeniz'i çevreleyen yörelerinin" İtalya'ya bırakılacağı kabul edilmekteydi. Kurat, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Paylaşılması*, s. 18; Sonyel, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, C. I, s. 2; Tefik Bıyıklıoğlu, *Türk İstiklâl Harbi (TİH) Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı I*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1962, s. 8. Yine 9-16 Mayıs 1916'da Sykes-Picot Antlaşması imzalandı ki bu antlaşma, daha önce 3 Ocak 1916'da Sykes-Picot'un yaptıkları sözleşme, 26 Nisan 1916'da St. Petersburg'da Rusya'ya gösterilerek ve verilen yeni bazı yerler karşılığında kabul edildi. Buna göre de Fransa; Suriye kıyıları ve hinterlandı ile birlikte Kilikya, Kayseri dışında kalmak şartıyla Sivas, Elâzığ (Harput), Maraş, Antep ve Mardin ile Halep-Şam-Musul üçgenini ihtiva eden bölgeyi; İngiltere ise Basra'dan Bağdat'a kadar tüm güney Mezopotamya ve bunun dışındaki bazı yöreleri nüfuz bölgesi olarak alıyordu. Sonyel, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, C. I, s. 2; Kurat, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Paylaşılması*, s. 19- 20; Bıyıklıoğlu, *Türk İstiklâl Harbi*, C. I, s. 7-8. Nihayet 17 Nisan 1917'de St. Jean de Maurienne Antlaşması yapıldı. Bu antlaşma ile de Antalya, Menteşe Sancağı, Konya ilinin büyük bir kısmı, İzmir ve kuzeyindeki bir kısım, nüfuz bölgesi olarak İtalya'ya verilmesi kabul edildi. Bu antlaşmayı Rusya'nın da tasdik etmesi gerekiyordu. Ancak o sırada Rusya'da ortaya çıkan karışıklık ve ihtilaf ortamı ve bilahare meydana gelen ihtilal yüzünden Rusya bu antlaşmayı tasdik edemedi. Zaten Çarlık politikasının savaş gayelerine sınıksız sarılan Kerenski Hükûmeti Boğazlarda İtalya komşuluğunu kabul etmek eğiliminde değildi. Diğer taraftan 1917 İhtilali ile iktidara gelen Bolşevikler bu antlaşmayı onaylamadıkları gibi diğer bütün gizli antlaşmaları da açıkladılar. Kurat, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Paylaşılması*, s. 20-21.

açıkladıktan sonra 15 Aralık'ta Osmanlı Devleti ile Erzincan Mütarekesini imzaladı. 22 Aralık 1917 itibarıyla da Brest-Litovsk'da Üçlü İttifak devletleriyle barış görüşmelerine başladı. Nihayet 3 Mart 1918'de Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti ile Almanya, Avusturya-Macaristan, Osmanlı Devleti (Üçlü İttifak) arasında Brest-Litovsk Antlaşması imzalandı.¹⁷ Bu gelişme İtilaf devletlerinin durumunu zayıflatsa da ABD'nin 6 Nisan 1918'de savaşa girmesiyle durum yine İtilaf devletleri lehine dönecekti.

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Woodrow Wilson savaşa girmeden önce 8 Ocak 1918'de savaş sonrası barış şartlarını ihtiva eden 14 maddelik barış programını açıkladı.¹⁸ İlan edilen bu 14 prensibin birinci ve özellikle on ikinci maddesi Türklerin mukadderatı ile ilgili idi.¹⁹

Wilson Prensipleri genelde diğer müttefikler, İngiltere, Fransa ve İtalya tarafından pek benimsenmedi. Çünkü yapılmış olan gizli antlaşmalara aykırı bulunmaktaydı. Osmanlı Devleti'nde ise bu prensipler, gizli antlaşmalara rağmen, Amerika'nın Türkiye'nin bütünlüğü ve egemenliğini güvence altına alacağı şeklinde yorumlandı.²⁰ Bu arada taraflar arasında (Üçlü İtilaf ve Üçlü İttifak) barış girişimleri de başlamıştı.

Bu gelişmeler olurken Osmanlı Devleti'nde de önemli bazı siyasi gelişmeler vuku buldu. Sultan V. Mehmet Reşat 3 Temmuz 1918'de öldü. Yerine 4 Temmuz 1918'de Mehmet Vahdeddin (VI. Mehmet) tahta geçti. Bu sırada cephelerdeki gelişmeler Osmanlı Devleti'nin aleyhine seyretmeye başlamış, Filistin Cephesi'nde vaziyet tehlikeli bir hal almıştı. Ayrıca Bulgaristan da müttefiklerden mütareke istemişti. Nihayet Bulgaristan 29 Eylül 1918'de Selanik Mütarekesi ile savaştan çekildi. Bu gelişmeler karşısında Osmanlı Devleti de mütareke görüşmeleri için teşebbüslere başladı. Talat Paşa Hükûmeti yerine Ahmet İzzet Paşa (Furgaç) Hükûmeti kuruldu. Bu aynı zamanda İttihat ve Terakki Fırkası iktidarının da sonu oluyordu. Yeni hükûmet işe başlar başlamaz Küt'ül-Amare'de esir edilen İngiliz Generali Townshend vasıtasıyla İngiltere ile irtibat sağladı. Neticede, İngiliz Akdeniz Filosu Komutanı Vice-Amiral Calthorpe İtilaf devletleri adına, Bahriye Nazın Rauf, Reşat Hikmet ve Sadullah Beyler de Osmanlı Devleti adına Limni Adası'nın Mondros Limanı'nda Mondros Mütarekesi'ni imzaladı. Böylece Osmanlı Devleti de savaştan çekilmiş oldu.²¹

¹⁷ Kurat, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Paylaşılması*, s. 21.

¹⁸ Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C. III, K. 4, s. 625. Bu aynı zamanda Sosyalist Enternasyonal'e cevap olduğu gibi dünyanın iki ayrı ideolojik bloka ayrılmasının da temelini teşkil etmekteydi.

¹⁹ 1. Madde: Barış antlaşmaları açık olarak herkesçe bilinmek üzere yapılmalı, bundan sonra devletler arasında hiçbir biçimde özel antlaşmalar yapılmamalı ve herkesin gözü önünde işleyen açık bir diplomasi olmalı.

12. Madde: Şimdiki Osmanlı İmparatorluğu'nun Türk kısımlarına karşılıksız bir egemenlik sağlanmalıdır. Ancak bu sırada devletin idaresi altında yaşamaktan bunalan milletler de mevcudiyetlerince gerçek bir emniyete haiz olmalı ve tam olarak gelişebilmelidir. Bağımsızlıkları onlara verilmelidir. Çanakkale Boğazi devamlı olarak bütün milletlerin gemilerine açık bulunacaktır ve bu milletlerarası garanti altına konulacaktır. Wilson Prensiplerinin tamamının geniş bir özeti için bkz. Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C. III, K. 4, s. 625-627.

²⁰ Kurat, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Paylaşılması*, s. 36-37.

²¹ Daha geniş bilgi için bkz. Selahattin Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, C. I, Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, 1973, s. 10-33; Akşin, *Osmanlı Hükûmetleri ve Millî Mücadele*, s. 17-32, 51-64. Esasında İngiltere'nin Birinci Dünya Savaşı sonrasındaki siyaseti bu devletle yapılan cephelerdeki

Mondros Mütarekesi 25 maddeden oluşuyordu ve çok ağır hükümleri ihtiva etmekteydi. Antlaşmada Wilson Prensiplerinin Osmanlı Devleti'ni ilgilendiren maddeleri hiç dikkate alınmadığı gibi antlaşma maddeleri istismara da çok müsait idi. Özellikle bazı maddeler Osmanlı Devleti'ni tamamen savunmasız hale düşürüyordu. Bu maddeler şunlardı:

1. Madde: Çanakkale ve Karadeniz Boğazlarının açılması ve Karadeniz'e geçmenin sağlanması. Çanakkale ve Karadeniz Boğazlarının Müttefikler tarafından işgali.

5. Madde: Hudutların muhafazası ve iç güvenliğin korunması için lüzumlu olan kuvvetler dışındaki tüm Türk ordularının derhal terhisi.

7. Madde: Müttefiklerin emniyetlerini tehdit edecek bir vaziyetin ortaya çıkması halinde herhangi bir stratejik noktayı işgal hakkına haiz olmaları. Bu maddeye göre Müttefikler suni sebeplerle çıkartılacak karışıklıklarla emniyetlerinin bozulduğu ileri sürerek ülkenin önemli stratejik bölgelerini işgal edebilirlerdi. Yani Müttefikler böyle bir hak elde etmekteydiler. Nitekim mütarekenin yürürlüğe girmesi sonrası bu tür gelişmeler yaşanacaktır.

24. Madde: "Vilâyât-ı Sitte'de" (altı vilayet) karışıklık çıkarsa bu vilayetlerin herhangi bir kısmının işgal hakkını İtilaf devletlerinin muhafaza etmeleri.²²

Mütarekenin uygulamaya konmasıyla birlikte İtilaf devletleri mütarekenin ilgili maddelerine dayanarak özellikle yedinci maddeyi istismar ederek yukarıda sözü edilen gizli antlaşmalardaki nüfuz bölgelerini işgal etmek üzere harekete geçtiler. Diğer taraftan mütareke imzalanmadan evvel, muharip ve cephe gerisi teşkilatıyla 400 bini aşan Türk ordusunun²³ mevcudu mütarekenin uygulanmasıyla iyice düştü ve bazı birlikleri kadro haline geldi.²⁴

Bu gelişmeler sırasında Yunanistan'ın durumuna gelince; bu devlet Osmanlı Devleti'nden bağımsızlığını kazandıktan beri, "megali idea" diye adlandırdıkları, merkezi İstanbul'da olan Bizans-Yunan İmparatorluğu'nu canlandırma rüyasına yönelik politika izlemekteydi.²⁵ Yunanlılar bu hedeflerine ulaşabilmek için propagandalarının ağırlık merkezini "Türk vahşeti ve Türklerin geri bir millet olduğu, bu sebeple büyük Yunanistan'ın kurulması" lüzumu üzerine inşa etti. 1900'lü yıllardan itibaren de basın-yayın yoluyla bu fikirlerini dünya kamuoyuna yaymaya çalışmaktaydı.²⁶

savaşın esas yükünü kendisinin çektiğini ileri sürerek arslan payını kapmaktı. Yaşar Akbıyık, *Millî Mücadele'de Güney Cephesi (Maras)*, Ankara: Kültür Bakanlığı, 1990, s. 5-6.

²² Mondros Mütarekesi'nin tam metni için bkz. Bayur, *Türk İnkılabı Tarihi*, C. III, K. 4, s. 742-746; Ali Türkgeldi, *Moudros (Mondros) ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi*, Ankara: Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1948, s. 33-34 ve 66-68; Lord Kinross, *Atatürk*, İstanbul: Sander Yay., 1972, s. 128-129; İsmet İnönü, "Devlet Kurucusu Atatürk", *Belleten*, XXXIII/129 (Ocak 1969), s. 1-2; "Rauf Orbay'ın Hatıratı", *Yakın Tarihimiz*, No. XV. s. 49; *Takvîm-i Vekayi*, 3.11.1918.

²³ *Türk İstiklâl Harbi*, C. I, s. 49.

²⁴ Geniş bilgi için bkz. *Türk İstiklâl Harbi*, C. I, s. 57 vd.

²⁵ Michael Llewelyn Smith, *Anadolu Üzerindeki Göz*, İstanbul: Hürriyet Yay., 1978, s. 11-12.

²⁶ Köstüklü, *Millî Mücadele'de Denizli, Isparta ve Burdur Sancakları*, s. 11.

Yunanistan hedeflerine ulaşmak için de daima Avrupa'da bir büyük devlete dayanma ve özellikle Osmanlı Devleti'nin en sıkışık zamanlarından faydalanma yönünde bir taktiğe başvuruyordu.²⁷

Bu çerçevede Elefterios Venizelos 1910'da iktidara geçtikten sonra Balkan Savaşı'ndan faydalanarak topraklarını genişletmek için Osmanlı Devleti'ne karşı savaşa girmiş ve savaşı Osmanlı Devleti'nin kaybetmesiyle topraklarını bir misli büyütmüş, çoktan beri göz diktiği Selanik Limanı'nı da ele geçirmişti.²⁸

Başbakan Venizelos'a göre Birinci Dünya Savaşı da Yunanistan için önemli bir fırsat idi. Nitekim bu şekilde düşünen Venizelos İtilaf devletlerinin hararetli taraftarıydı ve Alman yanlısı Kral Georgios Konstantin'e rağmen Yunanistan'ın derhal İtilâflar safında savaşa katılmasını sağlamak için çaba sarf ediyor, kral üzerinde baskıda bulunuyordu.

Nihayet Başbakan Venizelos'un gayret ve girişimleriyle Yunanistan 26 Haziran 1917'de Merkezî devletlere (Üçlü İttifak) savaş ilan ederek İtilâflar (Üçlü İtilaf) safında savaşa katıldı.²⁹ Böylece Yunanistan Mondros Mütarekesi'nden sonra daha önce kendisine vaat edilen toprakları savaşa katılma bedeli olarak kendisine verilmesini istemeye başladı.

Bu çerçevede Venizelos, 30 Aralık 1918'de toplanma hazırlıkları yapan ve 18 Ocak 1919'da çalışmalarına başlayacak olan Paris Barış Konferansı'na sunduğu muhtıra ile kendilerine vaat edilen Batı Anadolu'yu talep etti.³⁰ Atina basınında çıkan yayınlara göre Yunanlılar, On iki Ada, Kıbrıs, Rodos, Batı Anadolu kıyıları ve hatta İstanbul ve Anadolu'nun kuzey kıyılarını istemekteydi.³¹ Venizelos'un da "Batı Anadolu'dan" maksadı İzmir (o zamanki vilayet taksimatına göre Aydın Vilayeti) ve Bursa (Hüdavendigâr) vilayetleri ile Çanakkale ve İzmit sancaklarıydı. Venizelos'a göre Batı Anadolu aşağı yukarı Karadeniz'den Antalya körfezine, yani kuzeyde İzmit'in doğusundan güneyde Antalya körfezinin batısından geçmek üzere çizilecek bir çizginin batısında kalan bütün bölge idi. Buna göre talep edilen yerler şunlardı: Bursa (Hüdavendigâr) vilayetinin bir kısmı (Balıkesir, Edremit ve Ayvalık'tan geçecek İzmir'den gelen tren yolunun Marmara'ya açılan ucundaki Bandırma'yı da içine almak üzere) Balıkesir sancağı ve hem de Denizli sancağı hariç Aydın (İzmir) vilayeti. Ayrıca Çanakkale Boğazı çıkışında bulunan İmroz ve Bozcaada'yı da bir parçasını teşkil ettiği iddiasıyla Batı Anadolu ile birlikte istemekteydi.

²⁷ Yücel Aktar, "Yunanistan'ın Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'ne Yönelik Geleneksel Politikalarında Temel Yaklaşımlar", 3. *Askerî Tarih Semineri Türk-Yunan İlişkileri*, Ankara: Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yay., 1986, s. 1.

²⁸ Dimitri Kitsikis, *Yunan Propagandası*, İstanbul: Meydan Neşriyat, 1963, s. 21-23. Ayrıca geniş bilgi için bkz. Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C. II, K. 2.

²⁹ Armaoğlu, *Siyasi Tarih (1789-1950)*, s. 451; *Türk İstiklâl Harbi*, C. II, K. 1, s. 13; Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C. III, K. 3, s. 550-571.

³⁰ Gotthard Jaeschke, *Türk Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri*, Çev. Cemal Köprülü, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1991, s. 50.

³¹ Kitsikis, *Yunan Propagandası*, s. 28-35.

Venizelos bütün bunların yanında yukarıda sözü edilen Atina basınında da ortaya konduğu gibi Kıbrıs, Rodos, Meis, Oniki Ada olmak üzere bütün Doğu Akdeniz (Ege) adalarını da istemekteydi. Fakat o sıralar İngiltere'yi ürkütmemek için Kıbrıs konusundaki isteklerinde son derece ihtiyatlı davranmaktaydı.³² Venizelos 3-4 Şubat 1919'da Paris Barış Konferansı'nın temel organlarından olan "Onlar Konseyi" huzurunda isteklerini dile getirdi.³³

İşte İtilaf devletlerinin Mondros Mütarekesi'ne dayanarak Osmanlı Devleti topraklarını işgalleri, Paris Barış Konferansı'ndan sızan Yunan istek ve hedefleri, Rumların ve Ermenilerin taşkınlıkları Türk Milletini harekete geçirdi. Türkler özellikle işgal bölgelerinde olmak üzere silahlı direniş kuvvetleri oluşturmaya ve ülkenin her yanında teşkilatlanmaya başladılar ki bu da Türk Millî Mücadelesinin başlangıcı demektir.

2. Güney Marmara Bölgesi Şehirleri

Bölgenin içinde yer alan vilayet Osmanlı Devleti'ne bir süre başkentlik eden Hüdavendigâr'dır. Bursa başkent olmaktan çıkınca eyalet merkezi haline getirildi. 1867 Vilayet Nizamnamesi'ne göre Bursa, Hüdavendigâr Vilayeti'nin merkezi oldu. Bu tarihli taksimata göre Hüdavendigâr Vilayeti'ne, Bursa, Ertuğrul (Bilecik), Kütahya, Afyonkarahisar, Karesi (Balıkesir) sancakları bağlı idi. Ancak daha sonra sancaklardan bazılarının vilayetle irtibatı kaldırıldı.³⁴ Millî Mücadele yıllarında Hüdavendigâr Vilayeti'ne Gemlik, Orhangazi, Karacabey, Mudanya, Kirmastı (Mustafakemalpaşa), Orhaneli ilçeleri ile bugün vilayet olan ve o yıllarda Söğüt, İnegöl, Yenişehir ilçelerinden oluşan Ertuğrul (Bilecik) sancağı bağlı bulunmaktaydı.³⁵

Mondros Mütarekesi imzalandığı sırada Bursa'da Ebubekir Hazım (Tepeyran) vali olarak bulunuyordu. Birinci Damat Ferit Paşa Hükûmeti bu valiyi görevinden alarak yerine 11 Mart 1919'da Gümülcineli İsmail Bey'i atandı.³⁶ Gümülcineli İsmail Bey bir ara İttihat ve Terakki Fırkası'ndan milletvekili olmuş, daha sonra Hürriyet ve İtilaf Fırkası'na girmiş ve bu partinin ikinci başkanlığına kadar yükselmişti.³⁷

Bölgenin doğusunda yer alan Kocaeli ise 19. asır başında bir sancak olarak Hüdavendigâr Eyaleti hudutları içindeydi. 1867 tarihli vilayet taksimatına göre Kocaeli, sancak merkezi olan İzmit adıyla anılmaya başladı ve bir süre İstanbul Vilayeti'ne bağlandı. 1888 yılında ise doğrudan doğruya Dâhiliye Nezareti'ne bağlanarak müstakil mutasarrıflık haline getirildi. Millî Mücadele yıllarında da bağımsız mutasarrıflık olan livaya İzmit, Adapazarı, Kandıra, Geyve, İzmit ve Karamürsel kazaları bağlı idi.³⁸

³² Kitsikis, *Yunan Propagandası*, s. 35-36.

³³ Jaeschke, *Türk Kurtuluş Savaşı ile İlgili...*, s. 50. "Onlar Konseyi", konferansın ana katılımcı devletleri ABD, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya'nın devlet başkanı/başbakan ve dışişleri bakanlarından oluşuyordu.

³⁴ Besim Darkot, "Bursa", *İslâm Ansiklopedisi*, C. II, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yay., 1964-1970, s. 808-809.

³⁵ Kâmil Erdeha, *Millî Mücadele'de Vilayetler ve Valiler*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1975, s. 332. Bilecik için bkz. Besim Darkot, "Bilecik", *İslâm Ansiklopedisi*, C. II, s. 612.

³⁶ *Takvim-i Vekayi*, Sayı 3497, 16 Mart 1335. Kâmil Erdeha bu tarihi 13 Mart olarak veriyor, Erdeha, *Millî Mücadele'de Vilayetler ve Valiler*, s. 334.

³⁷ Erdeha, *Millî Mücadele'de Vilayetler ve Valiler*, s. 333-337.

³⁸ Besim Darkot, "Kocaeli", *İslâm Ansiklopedisi*, C. VI, s. 830-831.

Mondros Mütarekesi imzalandığı sırada Kocaeli'nde İttihat ve Terakki taraftarı İbrahim Süreyya (Yiğit) Bey mutasarrıf olarak bulunmaktaydı. Bu mutasarrıf Birinci Damat Ferit Paşa Hükûmeti tarafından 8 Mart 1919'da görevinden alındı. Yerine Arnavut Mahmut Mahir Bey atandı.³⁹ Daha sonra 22 Nisan 1919'da Anzavur Ahmet mutasarrıflığa getirildi.⁴⁰

Bölgenin batısında yer alan Balıkesir de önceleri Anadolu Eyaleti'ne bağlı Karesi Sancağı'nın merkezi idi. Bu sancağın o tarihlerdeki arazisi Marmara kıyılarına yakın olan kısım ve doğu tarafları hariç tutulmak üzere bugünkü Balıkesir Vilayeti hudutlarına az çok tekabül etmekteydi. Sancak 1808'de Hüdavendigâr Eyaleti'ne bağlandı. 1867 Vilayet Nizamnamesi'ne göre de bağlılık devam etti. Ancak II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Hüdavendigâr Vilayeti'nden alınarak doğrudan doğruya Dâhiliye Nezareti'ne bağlı bağımsız mutasarrıflık haline getirildi.⁴¹ Balıkesir, Millî Mücadele yıllarında da Manyas, Susurluk, Balya, Erdek, Burhaniye, Dursunbey, Giresun (Savaştepe), Bigadiç, Ayvalık, Bandırma, Gönen kaza ve nahiyelerinin bağlı bulunduğu bağımsız bir mutasarrıflıktı.⁴²

Millî Mücadele başlarında Karesi (Balıkesir) Mutasarrıfı Hilmi (Ergeneli) Bey idi. Damat Ferit Paşa Hükûmeti 15 Haziran 1919'da Hilmi Bey ile Anzavur Ahmet'in (İzmit Mutasarrıfı) karşılıklı yerlerini değiştirdi.⁴³ Ancak bu sırada Balıkesir'de millî mukavemet oluşmuştu. Anzavur Ahmet Balıkesir'de göreve başlayamadı. Hilmi Bey ise bu tasarruftan sonra bir ara İstanbul'a gitti ve bilahare tekrar Balıkesir'e döndü.⁴⁴

Bölgenin batısında yer alan Çanakkale ise idari bakımdan 1876 senesine kadar, daha önce eyalet olup 1864 Nizamnamesi ile vilayet haline getirilmiş olan Cezayir-i Bahr-î Sefid Vilayeti'nin merkezi idi. Bu tarihten sonra kurulan müstakil Biga Sancağı'na merkez oldu. Bu sancak 1881'de bir süre Karesi'ye (Balıkesir) bağlandı. 1888'de ise yeniden eski haline getirildi.⁴⁵ Millî Mücadele yıllarında da direkt Dâhiliye Nezareti'ne bağlı bağımsız mutasarrıflık idi. Bu mutasarrıflığa Biga, Gelibolu, Ayvalık, Bayramiç, Çan, Eceabat, Ezine, Lâpseki, Yenice kaza ve nahiyeleri bağlı idi.⁴⁶ Çanakkale Millî Mücadele'nin hemen başlarında 9 Kasım 1918'de İtilaf devletleri tarafından işgal altına alındı.⁴⁷ Çanakkale'ye bağlı Biga ise 1920 yılı içinde Çanakkale'den alınarak bağımsız mutasarrıflık haline getirildi.⁴⁸ Çanakkale'ye Millî Mücadele başlarında da İzmit Mutasarrıfı Mahmut Mahir Bey atandı.⁴⁹

³⁹ Kâmil Erdeha, "Kocaeli Mutasarrıflığı", *Mülkiyeliler Birliği Dergisi* (1977), s. 48-52.

⁴⁰ Erdeha, "Kocaeli Mutasarrıflığı", s. 40.

⁴¹ Besim Darkot, "Balıkesir", *İslâm Ansiklopedisi*, C. II, s. 276-277.

⁴² *Balıkesir İl Yıllığı 1967*, Balıkesir: Balıkesir Valiliği, 1969.

⁴³ Takvim-i Vekayi, Sayı 3579.

⁴⁴ Şerafettin Turan (Yay. Haz.), *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhittin Çarıklı'nın Kuvâ-yı Milliye Hatıraları*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1967, s. 19. vd.

⁴⁵ Besim Darkot, "Çanakkale", *İslâm Ansiklopedisi*, C. III, s. 338.

⁴⁶ *Çanakkale İl Yıllığı / 1967*, Çanakkale: Çanakkale Valiliği, 1967, s. 46-48.

⁴⁷ *Türk İstiklâl Harbi*, C. I, s. 108-115.

⁴⁸ Uluğ İğdemir, *Biga Ayaklanması ve Anzavur Olayları*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay., 1973, s. 65.

⁴⁹ 22 Nisan 1919 tarihinde İzmit mutasarrıflığından ayrılan Mahmut Mahir daha sonra Gelibolu, Afyon ve Çanakkale mutasarrıflığı yaptı. Çalıştığı yerlerde daima Millî Mücadele'nin karşısında bulundu. Bu

Osmanlı Devleti'nin klasik devrinde Anadolu Eyaleti'nin Sultanönü Sancağı'na tâbi bir kaza olan Bilecik, Tanzimat'tan sonra muhassıllıkların kurulmasıyla Hüdâvendigâr Vilâyeti'nin Eskişehir Muhassıllığı'na bağlandı. Ağustos 1885'te Hüdâvendigâr Vilâyeti'ne bağlı olmak üzere merkezi Bilecik olan; Söğüt, İnegöl ve Yenişehir kazalarından oluşan Ertuğrul Sancağı teşkil edildi.⁵⁰ Bilecik, Millî Mücadele yıllarında stratejik öneme sahip bir coğrafyaydı. Özellikle demir yolu ağındaki yeri dolayısıyla Anadolu'ya açılan kapı konumundaydı. Bu nedenle Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasının akabinde Ocak 1919 senesinde İngilizler tarafından işgal edildi.⁵¹

Bunların dışında yukarıda belirttiğimiz gibi bölgeye dâhil ettiğimiz ve Millî Mücadele yıllarında kaza olan Düzce, Bolu Mutasarrıflığı'na bağlı idi.⁵² Kocaeli yarımadasının kuzeyinde kalan Şile, Üsküdar, Kartal, Pendik, Beykoz gibi kazaları içeren ve sahile kadar olan bölge ile yine Anadolu yakasında yer alan Yalova kazası da İstanbul vilayetine bağlı bulunmaktaydı.⁵³

3. Bölgenin Sosyo-Kültürel ve Demografik Yapısı

Bölgenin sosyo-kültürel yapısını ortaya koymak için Tanzimat döneminden beri bölgede meydana gelen nüfus hareketlerini ve yapısını ortaya koymak gerekmektedir. Çünkü Tanzimat'ın getirdiği serbestlikten ve uygulanan Osmanlılık siyasetinden faydalanan Rumların bölgeye gelmeye başladıkları gözlenmekte, bilahare kaybedilen imparatorluk topraklarından göç eden Müslüman Türk nüfusun önemli bir kısmının da bu bölgede iskân edildikleri bilinmektedir.⁵⁴ Gerçekten de 1831 yılı nüfus sayımına göre bölgede yok denecek kadar az sayıda azınlık nüfusu bulunmasına rağmen bu nüfusta Tanzimat Fermanı ilanı ve uygulamasından sonra sürekli artış gözlenmektedir. Salnameler incelendiğinde bu durum açıkça ortaya çıktığı gibi⁵⁵ Kemal H. Karpat'ın Osmanlı nüfus hareketleri üzerine yaptığı incelemede de bu durum sarih biçimde görülmektedir.⁵⁶

Albay Şefik Aker hatıratında bu durumu açıklayıcı şu bilgiyi aktarmaktadır: “1909 senesinde Rum Hareket-i Milliyesi'ni tetkik ederken Çanakkale'nin Ezine kasabasından Hacı Arif Ağa namında yetmiş beş yaşlarında bir Türk'ten kendi gençliği zamanında Rumların o mıntıkadaki (Truva harabesi muhiti) ahvali hakkında sorduğum suallere verdiği cevaplar şunlardır: Sivastopol muharebelerine kadar Ezine'de tek bir Rum, bir

sebeple Yüzellilikler listesinin 53. sırasında “Çanakkale mutasarrıflarından Mahmut Mahir” olarak yer aldı. *TBMM Gizli Celse Zabıtları*, C. IV, II. Baskı, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yay., 1985, s. 442. Mahmut Mahir'in İzmit mutasarrıflığı sırasındaki faaliyetleri için bkz. Rifat Yüce, *Kocaeli Tarih ve Rehberi*, İzmit: Türkyolu Matbaası, 1945, s. 68-70.

⁵⁰ Halim Demiryürek, *Ertuğrul Sancağı (1908-1918)*, Bilecik: Bilecik Üniv. Yay., 2015, s. 7.

⁵¹ Taner Bilgin, *Millî Mücadele Döneminde Bilecik*, Bilecik: Bilecik Üniv. Yay., 2015, s. 36.

⁵² Besim Darkot, “Bolu”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. II, s. 707-709; Kamil Erdeha, “Bolu Mutasarrıflığı”, *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, 45 (1976), s. 36.

⁵³ Besim Darkot, “Kocaeli”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. VI, s. 830-831.

⁵⁴ Bilâl N. Şimşir, *Rumeli'den Türk Göçleri*, 2 cilt, İstanbul: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1970; Adnan Sofuoğlu, *1321 (1903-1904) Yılı Osmanlı Muhacereti*, Yayınlanmamış Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 1980.

⁵⁵ Rumi 1321 Yılı (1905-1906) Hüdâvendigâr Salnamesi, 1908 Aydın Salnamesi.

⁵⁶ Kemal H. Karpat, *Ottoman Population 1803-1914*, London: The University of Wisconsin Press, 1985.

Ermeni ve hatta Yahudi yoktu ve memleketimizde rakı, sarhoşluk nedir kimse bilmezdi ve buralara ayak basamazlardı. Bu muharebeden sonra bilmem ne oldu? Evvelâ üç Rum geldi. Hükûmet 'bunları çok himaye etti. Bunların arkasından Rumlar geldikçe geldi, yerleşti. Ben delikanlı idim. İhtiyarlar bu Rumların gelip yerleşmesini tehlikeli görüyorlardı. Şikâyet ediyorlardı. Fakat hükûmet bu Hristiyanları sıkı himaye ediyordu. Bu sebepten hiç kimse ileri gidemiyordu. Rumlar çoğaldıktan sonra memleketimize rakı, sarhoşluk girdi. Sarhoşluk yüzünden kıtaller, vukuatlar aldı yürüdü. Nihayet bu gördüğümüz hali buldu... Merhum pederimle delikanlılığında Çanakkale'ye bazı kere gidiyordum. Yolun üzerindeki "Erenköy" nihayet yetmiş seksen hane idi. Kumkale civarındaki Yenişar (Yeniköy) kalafat köyleri yirmi, kırk haneden ibaretti."

Şefik Aker bu bilgileri aktardıktan sonra o günkü durumu da şöyle tasvir eder: "Hacı Arif Ağa'dan bu sualleri sorduğum zaman yalnız Ezine kasabasında 380 hane Rum, 70 hane Ermeni, 30 hane Musevi mevcuttu. Rum mahallesinde yıkılmış cami harabesi de mevcuttu. Yine Çanakkale beldesinin takriben on beş kilometre cenûb-ı garbîsinde bulunan Rum Erenköy'ü bin küsur haneden ve Kumkale'nin iki buçuk kilometre cenubundaki Yenişar Rum köyü sekiz yüz elli haneden ve Yeniköy dört yüz seksen Rum hanesinden ve Kalafat Rum köyü altmış haneden mürekkepti... Ayvalık, Kemer, Edremit kazalarında da gördüğüm bu acıklı vaziyetleri Adalar Denizi'nin bütün sevahilini (sahiller, kıyılar) teşkil eden İzmir vilayeti liva ve kazalarında da görmüştüm."⁵⁷

Bu durumdan, Yunanlıların Ön Asya'yı ele geçirmek ve böylece Büyük Yunanistan'ı vücuda getirmek için Tanzimat'ın getirmiş olduğu serbestlikten de istifade ile Ege adalarından birçok Rum'un buralara gelip yerleşmesini sağlamaya ve Rum nüfusunu çoğaltmaya çalıştıkları açıkça anlaşılmaktadır. Nitekim Girit'ten gelen Türk muhacirleri Söke ve civarına yerleştirilmeye başlanınca Yunan gazetelerinden biri "Türklerin Söke'ye Girit muhacirlerini iskân etmekteki maksatlarını biliyoruz. Türkler ne yaparlarsa yapsınlar elli sene sonra İyonya Hükûmeti Anadolu'da ihya edilecektir" şeklinde makale yayınlamaktaydı.⁵⁸

Bölgedeki Rum, Ermeni ve Yahudi nüfusu yalnız yukarıda belirtilen yerlerde değil, bölgenin diğer kesimlerinde, Bursa, İzmit ve çevrelerinde de bulunmaktaydı.⁵⁹

Diğer taraftan İstanbul yakınlarındaki Bakkalköy civarlarında ve bazı Trakya köylerinde yaşayan ve ahali tarafından Gagavuz diye adlandırılan esasta "Gökoğuz" soyundan gelen Hristiyan Türkler vardı ki bunlar Rum Patrikhanesi'nin telkinlerinin tesiri ile kendilerini Yunan olarak görmekteydi.⁶⁰

⁵⁷ M. Şefik Aker, *İstiklâl Harbinde 57. Tümen ve Aydın Millî Cidali*, C. 1, (104 sayılı *Askeri Mecmua*'nın Tarih Kısmı), Ankara: 1973, s. 66-68.

⁵⁸ Aker, *İstiklâl Harbinde 57. Tümen*, s. 67-68.

⁵⁹ Bu durumu gösteren tablo aşağıda verilecektir. Ayrıca bkz. *Rumi 1321 Yılı Hüdavendigâr Salnamesi*; *Rumi 1334 (1918) Yılı Bolu Salnamesi*.

⁶⁰ Aker, *İstiklâl Harbinde 57. Tümen*, C. I, s. 9.

Bölgenin Türk nüfus yapısında 1851 yılına kadar önemli bir değişiklik göze çarpmamaktadır. Ancak 1851'de ortaya çıkan Kırım buhranından sonra kaybedilen imparatorluk topraklarından içe doğru Müslüman Türk nüfusu göçe başladı. Bu göç eden nüfus, Osmanlı Devleti idarecileri tarafından takip edilen iskân politikası doğrultusunda, ülkede tespit edilen muhacir iskân bölgelerine yerleştirilmeye başlandı. Güney Marmara olarak belirlediğimiz bölge de göç eden bu Müslüman Türk nüfusun yerleştirildiği önemli alanlardan biri idi. Bu sebeple bu muhacir iskânından sonra bölgedeki Türk nüfus yapısında değişiklikler meydana geldi. Nitekim 1851-1855 yılları arasında göç eden Kırım Türkleri ile 1855-1864 yılları arasında Kafkasya'dan göç eden Çerkez ve Abazalar, İzmit, Bursa, Balıkesir, Bilecik, Bolu, Çanakkale ve yörelerinde iskân edildiler. Daha sonra 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında ve sonrasında Batum ve civarı ile Rumeli'den göç eden muhacirler ile 1912 Balkan Harbi sırasında ve sonrasında Arnavutluk, Bulgaristan, Karadağ, Sırbistan, Batı Trakya, Girit ve diğer adalardan göç eden Türklerin önemli bir bölümü bu bölgenin çeşitli yerleşim birimlerinde iskân edildi.⁶¹ Balıkesir, Bursa, İzmit, Adapazarı ve Düzce bölgeleri Çerkez ve Abazaların önemli yerleşme yerlerindendi. 1916 tarihli *Bolu Salnamesi*'ne göre yalnız Düzce'ye yerleştirilen Çerkez ve Abazaların miktarı on beş bini aşmaktaydı. Bu süreç bölgenin Türk nüfusunu artırırken yanı sıra sosyo-kültürel yapısını da etkiledi ve değiştirdi. Aynı zamanda göçmenlerle yerli halk arasında bazı problemlerin ve çatışmaların ortaya çıkmasına da sebep oldu.⁶² Bu durum Millî Mücadele hareketini de menfi yönde etkileyen unsurlardan biri oldu.

Şu halde 1914 sayımına göre bölgenin nüfus yapısına bir göz atacak olursak, Ayvalık gibi bir iki merkez dışında Müslüman nüfusunun gayrimüslim (Müslüman olmayan) nüfusuna oranla ezici bir çoğunluğa sahip olduğunu görürüz ki bu nüfus yapısının daha evvelki nüfus sayımlarında da üç aşağı beş yukarı aynı olduğu açıkça görülür.⁶³

Muhacir iskânı sırasında bölgede gözü olan Yunanistan ile Osmanlı Devleti arasında zaman zaman problemler çıkmaktaydı. Özellikle 1912 Balkan Harbi'nden sonra Balkanlar ve Yunanistan'dan göçe zorlanan Türkler, Trakya ve Batı Anadolu kıyılarında adı geçen harp (Balkan Harbi) esnasında hıyanetleri sebebiyle ve yaptıkları ayaklanmalar yüzünden ortaya çıkan Türk tepkisi üzerine tutunamayıp Yunanistan'a çekip giden Rumların terk ettiği alanlara yerleştirilmekteydi. Bu durum, ilerisi için Batı Anadolu ve Trakya üzerinde çıkar hesabı yapan Yunanistan'da bir endişe meydana getirdi. Böylece iki devlet arasında bir problem daha ortaya çıkmış oldu. Bu problemin çözümü için görüşmelere başlandı ve komisyonlar teşkil edildi. Birinci Dünya Savaşı çıktığı sıralarda henüz mesele tamamen çözümlenememişti.⁶⁴

⁶¹ Bu göçlerle ilgili kayıt ve belgeler Başbakanlık Arşivi İrade Dâhiliye kayıtlarında mevcuttur. Bu kayıtların "1321" yılına ait bölümü için bkz. Adnan Sofuoğlu, *Hicri 1321 (1903-1904) Yılı Osmanlı Muhacereti*. Ayrıca adı geçen Bolu ve 1321 *Hüdavendigâr Salnamesi*'ne de müracaat edilebilir.

⁶² Zühtü Güven, *Anzavur İsyanı, İstiklâl Savaşı Hatıralarından Acı Bir Safha*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yay., 1985, s. 17 vd.; *Balıkesir İl Yıllığı 1967*, s. 57.

⁶³ Bölgedeki nüfus hareketlerini ortaya koyan geniş bir inceleme için bkz. Karpat, *Ottoman Population 1803-1914*, s.114 vd.

⁶⁴ Başkanlık Osmanlı Arşivi Bâb-ı Âli Evrak Odası (BOA.BEO), Umumi No: 345-376; Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C. III, K. 3 s. 245-262.

Diğer taraftan Birinci Dünya Savaşı'nda Yunan ordusunda vazife almak üzere Anadolu'dan gizlice firar eden Osmanlı vatandaşı Rumlar harpten (Birinci Dünya Savaşı) sonra Yunanistan'ın ve Patrikhane'nin ortak teşviki ve çabalarıyla Anadolu'ya çıkmaya başladı. Bu durum, mütareke boyunca, Yunanlıların yenilip Anadolu'yu terk etmelerine kadar devam etti.⁶⁵

Bölgenin önemli yerleşim merkezlerinden olan Bursa muhacir iskân bölgesi olarak seçilmesinin yanı sıra, İstanbul'a yakınlığı ve tabiat güzelliği gibi sebeplerle saray çevresinin bir eğlenme ve dinlenme mekânı, emekli olan yüksek memurların emeklilik süresini geçirdiği bir yerdi.⁶⁶ Ayrıca Bursa Anadolu illeri içinde Konya'dan sonra en çok medresesi olan il idi. 1321 (1904) salnamesine göre şehirde 33 adet medrese mevcuttu.⁶⁷ Bu sebeple Bursa'da önemli sayılabilecek miktarda ulema bulunmaktaydı. Bursa'nın bu sosyo-kültürel yapısı da Millî Mücadele esnasında ilin ortaya koyacağı tavrı etkileyecekti.

Bölgedeki bütün Rumlar ve Ermeniler zanaat, ziraat ve en çok ticaretle, Yahudiler de ticaret ve sarraflıkla meşguldü. Bölgede çok yüksek bir çoğunluğa sahip olan Türklerin %95 kadarı çiftçilik, geri kalanı ise ticaretle meşgul olmaktadır. Gayrimüslimler genellikle Türklerin ziraatta kazandıklarını bilhassa ticarî aracılık ederek ellerinden almaktaydı. Bu şekilde umumiyetle Türklerden daha müreffeh ve mesut yaşamaktaydı.⁶⁸ Etkili bir kredi teşkilatının bulunmaması, bir yandan toprağın çoğunluk Ermeni ve Rumlardan meydana gelen tüccar ve sarraflar elinde bir spekülasyon konusu olmasına, öte yandan yüksek faizlerle borçlanan köylünün toprağını elden çıkararak kiracı durumuna düşmesine yol açmıştı. Özellikle bu şekilde varlıklı hale gelmiş olan Rumlar daha rahat biçimde Yunanistan'ın emellerine çalışır hale gelmişti.⁶⁹

⁶⁵ Aker, *İstiklâl Harbinde 57. Tümen*, s. 15, Celâl Bayar, *Ben de Yazdım*, C. 3, İstanbul: Baha Matbaası, 1967, s. 1575-1576. "Yunan Hükümeti, Patrikhane ve Kordos Cemiyeti (Etnik-i Eterya) ile İzmir, Kuşadası, Eşme, Manisa metropolitleri, İzmir Yunan Valisi Stergiadis vasıtasıyla bu faaliyeti sürdürmekteydi." Bkz. konuyla ilgili Polis Umumi Müdüriyeti'nin gizli kayıtlı raporu, BOA.BEO, Umumi No: 343, 454, 25.6.1919. Bir başka gizli kayıtlı raporda özetle şunlar kaydedilmiştir: Bölgedeki Rum nüfusun ekseriyeti temin etmesi gayesiyle, Balkan Harbi'ni müteakip mübadele edilmiş Rumlar ile askerlikten firar etmiş Rumlar ve fazla olarak işin aciliyetine binaen az bir müddet zarfında ekseriyet temin etmek üzere eski Yunanistan'dan ve adalardan birçok Yunanlılar Anadolu'da kendilerine arazi ve çiftlik verileceği vaadiyle Anadolu'ya nakledildi. Bunlar arazileri işgal edilince namus ve canlarını kurtarmak üzere varını yoğunu terk ederek firar etmiş olan Müslüman ahalinin hane ve çiftliklerinde yerleştirildi..." Bkz. Gizli kayıtlı Sadaret'e (Başbakanlık) ve Dâhiliye Nezareti'ne (İçişleri Bakanlığı) sunulan raporlar. BOA.BEO, Umumi No: 343 217 ve 345 376, Şubat 1919-Şubat 1920 arası yapılan muhtelif yazışmalardan.

⁶⁶ Türk Tarih Kurumu (TTK) Arşivi, Bekir Sami Dosyası, D. 1.

⁶⁷ *Rumi 1321 Yılı Hüdavendigâr Salnamesi*.

⁶⁸ Aker, *İstiklâl Harbinde 57. Tümen*, s. 9-11

⁶⁹ Nurdoğan Taçalan, *Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken*, İstanbul: Milliyet Yay., 1970, s. 56-59. Kuşçubaşı Eşref Bey'in 1914'teki tespitlerine göre "Tren hattı boyunca her istasyonda bir Rum bakkalı vardı. Bunlar hem Yunanlılara casusluk yapıyor, hem de çiftçilere yüksek faizle borç verip ürününü ucuz kapatıyor veya çiftliklerini satın alarak buralara Rumları yerleştiriyordu." Bkz. Bayar, *Ben de Yazdım*, C. 3, s. 1575-1576.

4. Bölgenin İktisadi Yapısı

Bugün Güney Marmara olarak ifade ettiğimiz bölge Osmanlı Devleti'nin en verimli tarımsal bölgelerinden biri idi. Aynı zamanda canlı ticaret merkezlerinin bulunduğu bir yerdi. Osmanlı sanayisinin önemli bir bölümü de bu bölgede bulunmaktaydı. Bu bölgedeki il ve mutasarrıflıkların yirminci yüzyıl başında kilometrekareye 25 liranın üstünde düşen bir gelir düzeyi vardı.⁷⁰

Bölgenin en önemli yerleşim birimi Hüdavendigâr Vilayeti'nin merkezi olan Bursa idi. Bursa ülkenin başta gelen tekstil merkezlerindendi. Bursa'da özellikle ipekçilik ve buna bağlı olarak da dokuma sanayi çok gelişmişti. Bursa'da 20. yüzyıl başlarında ham ipek üretimi senelik 1000 tonu aşmış buna paralel olarak tohum üretimi de gelişmişti ki 1 milyon ons kadar tohum Balkan memleketlerine, İran ve Rusya'ya satılmakta idi.⁷¹ 1915 sanayi sayımına göre Bursa'da evlerde ayakla işletilen 90 mancınık (kozadan ipek sağan çıkırık) ve 41 ham ipek imalathanesi vardı. Bu 41 imalathanenin 6 tanesi Müslüman Türk eşrafa, 2 tanesi Hazine-i Hassa'ya, 33 tanesi de gayrimüslimlere aitti. Bunların dışında Bursa'da bu imalathanelerden elde edilen ipeği işleyen beş fabrika bulunuyordu. Bu fabrikalardan da bir tanesinin sahibi Türk'tü. Bursa'da bunların dışında saraçlık, kunduracılık, bıçakçılık da gelişmişti. Ayrıca Bursa'da üç değirmen ile yün iplik dokuyan bir fabrika vardı.⁷²

Sanayinin yanında Bursa'da ticaret de epey gelişmişti. Şehir aynı zamanda önemli bir ziraat bölgesi idi ve burada tütün, hububat ve meyve ziraatı yapılmaktaydı.⁷³ Bütün bu faktörlerden ötürü Bursa'da oldukça önemli sayılabilecek bir ticaret ve sanayi erbabı sınıfı doğmuştu. Bu sınıfın dış ekonomik çevrelerle de yakın ilişkileri vardı.⁷⁴

Hüdavendigâr (Bursa) Vilayeti'nin bir sancağı olan Bilecik (Ertuğrul) de iplikçilik bakımından Bursa'dan sonra ikinci bir merkez rolünü oynamaktaydı. Cuinet 19. asrın son yıllarında şehir ve civarında mevcut iplikhanelerin sayısını 17 olarak kaydetmektedir. Ayrıca burada dericilik, bıçakçılık ve şarap imali de yapılmaktaydı. Bilecik aynı zamanda Bursa ve İzmit'ten Eskişehir'e giden kara yolu ve İstanbul-İzmit üzerinden gelip Anadolu içlerine giden demir yolunun geçtiği merkezlerden biri idi.⁷⁵ Bölgenin doğusunda kalan İzmit ve Adapazarı da sanayi ve ticaret açısından oldukça gelişmişti. Nitekim İzmit, İstanbul ve İzmir dışında Osmanlı döneminde sanayiden payını alan şehirlerdendi. İzmit'te 1845 yılında kurulan ve 1910 ile 1917 yıllarında genişletilen mensucat (iplik) fabrikası vardı. Ayrıca bir de çuha fabrikası bulunuyordu.⁷⁶ Bu fabrikalar Birinci Dünya

⁷⁰ Tevfik Çavdar, *Millî Mücadele Başlarken Sayılarla Vaziyet ve Manzara-i Umumiye*, İstanbul: Milliyet Yay., 1971, s. 94.

⁷¹ Besim Darkot, "Bursa", s. 808-809.

⁷² Daha geniş bilgi için bkz. Ahmet Gündüz Ökçün, *Osmanlı Sanayii 1913-1915 Yılları Sanayi İstatistikî*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fak. Yay., 1971.

⁷³ Besim Darkot, "Bursa", s. 809.

⁷⁴ Erdeha, *Millî Mücadele'de Vilayetler ve Valiler*, s. 331.

⁷⁵ Besim Darkot, "Bilecik", s. 612.

⁷⁶ Geniş bilgi için bkz. Ökçün, *Osmanlı Sanayii...*, s. 139 vd.

Savaşı'nda askerî ihtiyaçlar için üretim yapmıştı. Aynı zamanda İzmit bir liman şehri idi. Burada da zamanla bir Müslüman Türk ticaret erbabı grup oluşmuştu. Aynı şekilde o zaman İzmit'in kazası durumunda olan ve Sakarya nehrinin beslediği verimli topraklara sahip bulunan Adapazarı ve yöresinde de hem tarım gelişmiş hem de canlı bir ekonomik hayat doğmuştu. Zamanla burada da bir Müslüman ticaret burjuvazisi meydana gelmişti. Daha 1910 yılında bir banka (Adapazarı İslâm Bankası) kurma 'girişimi yapılmış, 1919 yılında ise Adapazarı Emniyet Bankası komandit şirket olarak kurulmuştu.⁷⁷

Bölgenin batısında kalan Balıkesir (Karesi) ise hububat, türlü sebze ve meyve, susam, haşhaş ve hatta pamuk yetiştiren bir ziraat merkezi idi. Ayrıca bu mahsullerin toplanıp harice sevk edildiği bir pazar yeri rolünü oynardı. Balıkesir'de bez ve çuha dokumacılığı ile dericilik gibi işler de yapılmaktaydı.⁷⁸ Balıkesir'de bir de boraks madeni bulunmaktaydı. Bu madeni önce Fransız sermayesi ele almış ve bir şirket kurmuştu. Fakat sonraları İngiliz sermayesi daha ağır basmış ve maden 1887'de Borax Consolidated Ltd.'nin eline geçmişti. Bilahare bu şirket Türkiye'deki bütün borax madenini kontrol etmeye doğru gelişmişti.⁷⁹

Bir liman şehri olan Çanakkale (Kal'a-yı Sultaniye) ise ihracat yapılan yerlerden biri idi. Mamafih şehirden hububat, zeytinyağı, şarap, meşe palamudu, mazi, deri, yün ve bir miktar hah, çanak, çömlek, keçe ihraç edilmekteydi.⁸⁰ Çanakkale çevresi aynı zamanda çam orman alanı idi. Yine önemli bir liva olan Bandırma da bu bölgede bulunmaktaydı.

Esasında tamamına yakını denecek ölçüde tarıma dayalı olan Türk ekonomisi açısından bu bölge çok önemliydi. Çünkü bu bölgedeki toprakların işletme büyüklüğü bakımından dağılımı çok elverişli olup, gelir düzeyi açısından da en yüksek seviyede idi.⁸¹ Batı Anadolu ile birlikte burası tahıllarda %77, sebzelerde %4, sınaî bitkilerde %4, bağlarda %15 olmak üzere Anadolu'daki ekili toprakların önemli bir bölümünü teşkil etmekteydi.⁸²

İktisadî açıdan çok önemli olan ulaşım durumu da bu bölgede çok gelişmişti. Osmanlı Devleti üç tür yol yapımına yönelmişti. Bunlar; a) il merkezini en yakın demir yolu istasyonuna bağlayan beş metre genişliğindeki yollar, b) il merkezleri arasında başlıca kasaba ve limanları bağlayan dört metre genişliğindeki yollar, c) il içerisindeki kasaba ve köyler arasındaki irtibatı sağlayan üç metre genişliğindeki ilkel yollar şeklinde idi.⁸³

⁷⁷ Adnan Sofuoğlu, *Kocaeli ve Sakarya'da Kuvâ-yı Milliye ve Karşı Faaliyetler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 1987, s. 25.

⁷⁸ Besim Darkot, "Balıkesir", s. 277.

⁷⁹ Çavdar, *Millî Mücadele Başlarken Sayılarla...*, s. 94.

⁸⁰ Besim Darkot, "Çanakkale", s. 338.

⁸¹ Çavdar, *Millî Mücadele Başlarken Sayılarla...*, s. 94.

⁸² Çavdar, *Millî Mücadele Başlarken Sayılarla...*, s. 95. Sanayi üretimi için bkz. Alptekin Müderrisoğlu, *Kurtuluş Savaşının Malî Kaynakları*, Ankara: Maliye Bakanlığı, 1974, s. 60 vd.

⁸³ Çavdar *Millî Mücadele Başlarken Sayılarla...*, s. 82.

Yukarıdaki tasnife uygun olarak bölgedeki kara yolu durumu şöyleydi:⁸⁴

1. İzmit Mutasarrıflığı'nda, İzmit-Adapazarı-Bolu-Ankara-Sivas ve Arifiye-Bursa yolları.
2. Bursa Vilayeti'nde yaklaşık olarak 1400 km geçide müsait yol ki bunlar Bandırma, Mudanya, Yenişehir ile Bursa'yı bağlıyordu. Muntazam bir yol olarak da Bursa-Kütahya-Uşak yolu vardı. Bursa'yı İzmir-Kasaba (Turgutlu) demir yoluna bağlamaktaydı.
3. Biga Mutasarrıflığı'nda, özellikle Çanakkale Boğazı çevresinde stratejik nitelikte yollar vardı. Bu tip yollar yanında o zaman ulaşımında en önemli yeri demir yolları teşkil etmekteydi ki bu hatların da önemli bir kısmı bu bölgede bulunmaktaydı. Bu hatlar ise şunlardı:
 - a. İstanbul-İzmit-Bilecik-Eskişehir-Ankara hattı,
 - b. İzmir-Manisa-Soma-Bandırma hattı,
 - c. Mudanya-Bursa hattı.

Bu hatların tamamı yabancı şirketlerce işletilmekteydi.⁸⁵

Deniz ulaşımında ise bölgedeki İzmit ve Çanakkale önemli liman şehirleriydi. Ancak o sıralarda Türk denizciliği çökmüş bulunduğu ticari olarak bir ehemmiyetleri yoktu. Yalnız İstanbul'dan Bandırma'ya ve İzmit'e deniz ulaşımı yapılmaktaydı. O sıralarda Türkiye'nin elinde her biri 3 bin tondan fazla olan sadece 6 gemi kalmıştı. Bunun yanı sıra sayısı ve taşıma gücü bilinmeyen küçük gemiler (taka, motor vb) filosu mevcuttu. Bu filo Millî Mücadele döneminin tek deniz ulaşım filosu olarak vazife görecekti.⁸⁶

İşte, bu iktisadî yapısı dolayısıyla bölge devletlerin iştahını çekmekteydi. Tabii ki burası Anadolu'da kurulacak yeni devletin de ekonomik kaynaklar bakımından dayanacağı bölgelerin başında gelmekteydi.

5. Bögedeki Askerî Durum

Mondros Mütarekesi'nden sonra Türk kuvvetleri, mütareke gereği birçok yerde terhis edilmeye başlanmış ve çoğunlukla kadro haline gelmişti. Mütareke kadrosuna göre; beher tümenin er mevcudu 2 bin 20, piyade tüfeği mevcudu 1500, ağır makineli tüfek 12, top 8 adet olarak tespit edilmişti.⁸⁷ Mütareke uygulamaya konulduktan sonra birçok tümende bu uygulama yerine getirilmeye başlandı. Bunun yanında bazı tümenlerin er mevcutları firar, hastalık ve başka sebeplerle çok aşağı duruma düşmüş, genelde eğitim ve disiplin bozulmuş ve sarsılmıştı. İzmir'in işgalinin hemen akabinde menfi propagandanın da tesiriyle Batı Anadolu'daki birliklerden asker firarları artmış, bunu önlemek için 57. Fırka Kumandanlığı 19.05.1918'de vur emri dahi çıkarmıştı.⁸⁸

⁸⁴ Çavdar, *Millî Mücadele Başlarken Sayılarla...*, s. 83-84.

⁸⁵ Müderrisoğlu, *Kurtuluş Savaşının Malî Kaynakları*, s. 82-90; Çavdar, *Millî Mücadele Başlarken Sayılarla...*, s. 80-81.

⁸⁶ Müderrisoğlu *Kurtuluş Savaşının Malî Kaynakları*, s. 90; Çavdar, *Millî Mücadele Başlarken Sayılarla...*, s. 85.

⁸⁷ *Türk İstiklâl Harbi*, C. II, K. 1, s. 35-36.

⁸⁸ Aker, *İstiklâl Harbinde 57. Tümen*, s. 84-87 vd.

Bu durumda mütarekenin de uygulanmasıyla Anadolu'da Türk kuvvetleri, 20 piyade tümeni ile 4 süvari alayından, muharebe gücünü kaybetmiş ve enterne edilmiş bir kısım deniz ve hava birliklerinden oluşmaktaydı.⁸⁹

Mondros Mütarekesi'nden sonra Güney Marmara'da askerî durum şu şekli aldı: Mütareke gereğince Çanakkale Boğazı mevki 9 Kasım 1918'de İngilizlerce işgal edilince,⁹⁰ boğazın iki tarafında yerleşmiş bulunan 5. Ordu umumi karargâhtan aldığı emre göre, Gelibolu yarımadasındaki 49. ve 60. Tümenlerini Gelibolu bölgesinde ve Anadolu yakasındaki 61. Tümen'ini de Gönen ve Biga bölgesinde toplamaya başladı.

Aynı şekilde 14 Kasım 1918'de Karadeniz Boğazı işgal edilince⁹¹ Müstahkem Mevki Komutanlığı Birlikleri 15 Kasım 1918 günü bölgelerini boşaltarak; Paşabahçe, Beykoz, Emirgan, Bebek ve Rumeli Hisarı'ndaki bataryalarından uzakça yerlere çekildi. İtilaf işgal kuvvetleri bataryalardaki top ve cephanelerden başka Macar tabya cephaneliğinden 1195 Rus tüfeği ile 400 bin Rus fişeği teslim aldı. Bunlarla kadro fazlası olan 2 bin tüfek Maçka silahhanesine, 9 bin el bombası da Gülhane deposuna verildi.⁹²

⁸⁹ Osmanlı ordusunun mütarekeye göre konuş ve kuruluşu şu şekildeydi:

1. Kolordu Karargâhı: Edirne.

49. Tümen: Kırklareli, Edirne Vilâyeti kuzey bölgesinin emniyetini sağlayacak ve kuzey hudutları Bulgaristan'a karşı gözetleyecek.

60. Tümen: Şarköy, Malkara ve Keşan bölgesinin asayişini sağlayacak ve Yunanistan ile olan Batı hududunu örtecek.

25. Kolordu Karargâhı: İstanbul.

10. Kafkas Tümeni İstanbul bölgesinde; 1. Tümen Kocaeli yarımadasında. 14. Kolordu Karargâhı: Tekirdağ. 55. Tümen Tekirdağ bölgesinde; 61. Tümen Bandırma ve Balıkesir bölgesinde.

17. Kolordu Karargâhı: İzmir.

56. Tümen: İzmir, Menemen, Manisa bölgesinde; 57. Tümen Aydın ve Antalya bölgesinde.

20. Kolordu Karargâhı: Ankara.

24. Tümen Ankara bölgesinde; 23. Tümen Afyon dolaylarında.

12. Kolordu Karargâhı: Konya.

11. Tümen Elbistan'da tertip edilmişken, İtilaf makamları gitmesine muvafakat etmediklerinden Niğde'de; 41. Tümen Karaman bölgesinde.

3. Kolordu Karargâhı: Sivas

5. Kafkas Tümeni Amasya'da; 51. Tümen Samsun'da.

13. Kolordu Karargâhı: Diyarbakır.

2. Tümen Silvan dolaylarında; 5. Tümen Mardin ve civarında. Diyarbakır bölgesinin asayişini sağlayacak ayrıca Arap çapulcularına karşı güney bölgesini gözetleyecek.

15. Kolordu Karargâhı: Erzurum.

3. Kafkas Tümeni Erzincan bölgesinin asayişini sağlayacak; 9. Kafkas Tümeni Erzurum bölgesi dolaylarında, 11. Kafkas Tümeni Van'da asayişini sağlayacak ve İran hududunu gözetleyecek. 12. Tümen Harput bölgesinin asayişini sağlayacak. Tümenler bölgesindeki asayişini de korumakla görevli olacaklardı. Ayrıca bütün Osmanlı Devleti idaresindeki yerlerde 9 bin jandarma kuvveti bulunacaktı. Bkz. *Türk İstiklâl Harbi*, C. I, s. 176-177.

⁹⁰ Mütarekeden sonra iki taraf arasında kararlaştırıldığı gibi, İngilizler 200 kişilik kuvveti Seddülbahir'e, 400 kişilik bir kuvveti de Kumkale'ye çıkararak boğazın iki tarafını işgal ettiler. *Türk İstiklâl Harbi*, C. I, s. 111-113.

⁹¹ Fransızlar bir taburu Anadolu kavağı'na çıkararak Anadolu yakasındaki bataryaları, İngilizler ise bir tugay ile boğazın giriş bataryaları ile Rumeli yakasındaki bataryaları işgal ettiler. Yine İngilizler 21 Kasım 1918 günü Kilyos mevkiini de işgal ederek buradaki dört topu ele geçirdiler. *Türk İstiklâl Harbi*, C. I, s. 115-116.

⁹² *Türk İstiklâl Harbi*, C. I, s. 116.

Bu gelişmelerden sonra bölgedeki askerî vaziyet şu şekli almıştı:

İstanbul'da bulunan 25. Kolordu'nun 1. Tümen'i Kocaeli yarımadasında, karargâhı Tekirdağ'da bulunan 14. Kolordu'nun 61. Tümen'i Bandırma ve Balıkesir bölgesinde (bu tümen bilahare karargâhını Bandırma'ya nakletti), bu tümenin alayları A. 190 Bandırma'da, A. 188 Balıkesir'de, A. 189 da Bandırma'da bulunmaktaydı. 61. Tümen'in silahlarının mühim bir kısmı ise Lâpseki'de depo edilmişti. Yine karargâhı İzmir'de bulunan 17. Kolordu'nun 56. Tümeni İzmir, Menemen, Manisa bölgesinde bulunmakta idi.⁹³ Bu tümenin 174. Alay'ı ile 173. Alay'ın bir taburu ve bir süvari bölüğü İzmir'de, 1. ve 2. Taburları Urla'da ve üç taburdan mürekkep bir topçu kuvveti Seydiköy'de bulunmaktaydı. 56. Tümen'in 172. Piyade Alayı ise Ayvalık'ta bulunuyordu.⁹⁴

56. ve 5. Tümenler Birinci Dünya Savaşı esnasında kıyı muhafızı ve depo kıtası olarak kullanılmıştı. Tümenlerde Mondros Mütarekesi'nden sonra yapılan terhis ile silah altında sadece 310 ile 313 doğumlu erler kalmış ve taburlarının mevcudu 100-150 silaha düşmüştü.⁹⁵ Yukarıda da belirttiğimiz gibi firarlar yüzünden birçok birlik iskelet haline gelmişti.

Diğer taraftan enterne edilen donanmanın ise Zuhaf gambotu ile birlikte Yavuz zırhlısı da İzmit'te bulunuyordu.⁹⁶ Yine enterne vaziyette Maltepe'de bir tayyare birliği vardı.

6. Bölgenin Stratejik Önemi

Jeopolitik ve jeostratejik unsurlar tarihî olayların gelişmesinde önemli etkindir.⁹⁷ Bu bakımdan Türk Millî Mücadele hareketini ele alırken taraf ülkelerin durumlarını ve dünya güç merkezlerinin politikalarını dikkate almak icap ettiği gibi, bölgenin de konumunu ortaya koymak gerekmektedir.

Türk Kurtuluş Savaşı'nda taraf olan ve önemli güç merkezlerinden biri olan İngiltere'nin dış politika ilkelerini⁹⁸ dikkate alırsak, İngiltere için Kuzeybatı Anadolu Bölgesi içinde yer alan Boğazlar (Çanakkale ve Karadeniz Boğazı) çok önemli bir stratejik önem arz etmekteydi. Çünkü onlara göre, İngiltere'nin Uzak Doğu'daki sömürgelerine giden yolun kontrolü Boğazların denetimiyle mümkün olabilirdi. Rusya'daki Bolşevik ihtilalinden sonra Boğazlar daha da önem kazanmıştı. Bu durumda İngiltere, petrol bölgesini ve Hindistan yolunu, Süveyş Kanalı'nı güvenlik altında tutmak durumunda hissediyordu. Bunun dışında sömürgelerine giden yolun ve petrol bölgelerinin kendisi açısından güvenliği için Orta Doğu'da köprübaşına da ihtiyacı vardı.⁹⁹ Bu bakımdan İngiltere Türk Boğazlarında fiilî egemenliğe sahip olmak istemekteydi. Ayrıca Batı Anadolu ve Boğazlar

⁹³ İzmir'in işgalinden sonra dağılan 56. Tümen'i Bekir Sami (Günsav) Bey tekrar düzenlemeye çalışacak ve karargâhını Bursa'da kuracaktır.

⁹⁴ 172. Alay ise İzmir'in işgalinden sonra da dağılmayarak varlığını sürdürdü. Rahmi Apak, *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay., 1990, s. 1-2; *Türk İstiklâl Harbi*, C. II, s. 34-36.

⁹⁵ Aker, *İstiklâl Harbinde 57. Tümen*, s. 7.

⁹⁶ *Türk İstiklâl Harbi*, C. II, s. 37-38.

⁹⁷ Jeopolitik hakkında geniş bilgi için bkz. Suat İlhan, *Jeopolitik Duyarlılık*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay., 1989.

⁹⁸ Bu ilkeler, denizlerde egemenlik, Avrupa'da güç dengesi, imparatorluk sınır ve ulaşım yollarının savunulmasıdır. Akşin, *Osmanlı Hükümetleri ve Millî Mücadele*, s. 244.

⁹⁹ Niko Psyrakis, "Anadolu Seferinin Nedenleri", Çev. Nevzat Hatko, *Sosyal Adalet* (Aralık 1964), s. 28-31.

civarının, İngiltere'nin emellerine engel olacak herhangi bir büyük devletin kontrolüne girmesini de istememekteydi. İngiltere kendi açısından böyle bir tehlike de görüyordu. Çünkü bölge İngiltere'nin yanı sıra Fransa, İtalya ve Amerika'nın da ekonomik ve kültürel yönden geniş çapta faaliyetlerine sahne olmuştu.¹⁰⁰ Özellikle İtalyanların bu bölgede gözü vardı.¹⁰¹

Diğer taraftan İngiliz yönetimine göre, Boğazlar ve İstanbul'un boşaltılması, İngiliz prestijinin kaybına ve İngiliz ticaretinin darbe yemesine sebep olabilirdi.¹⁰² Nitekim İngilizler İstanbul Hükûmeti ile 12 Eylül 1919'da gizli bir antlaşma imzalamıştı. Buna göre İngiltere Türkiye'nin toprak bütünlüğünü sağlayacak, buna karşılık İstanbul başkent olarak kalacak, Boğazlar ise İngiliz kontrolü altına girecekti.¹⁰³ Bu çerçevede İngiltere Başbakanı Lloyd George, 29 Nisan 1920'de San Remo görüşmelerini takiben Avam Kamarası'nda yaptığı konuşmada "Boğazları korumanın İngilizlerin görevleri arasında olduğunu söyleyecekti."¹⁰⁴

Esasında İngilizler bu şekilde Boğazlara hâkim olmak, İslâm halifesinin başkenti olan İstanbul'u tamamıyla ele geçirip, Halifeyi emir altına almak¹⁰⁵ ve böylece İslâm ülkelerinde bir sömürge siyaseti yürütmek istemekteydi. Aynı zamanda İngiltere, hem iktisadi hem de siyasi açıdan kontrol altında tuttuğu,¹⁰⁶ Megali İdea peşinde koşan Yunanlıları İzmir'e çıkarıp koruyarak Rusya'nın güneye sarkmasını engellemek ve İtalya ile Fransa'yı da bir yana atmak hedefini gütmekteydi.¹⁰⁷ İngiltere bu politik hedefine ulaşmak için İzmir'e Yunanlıların çıkmasını sağlamaya çalışacaktı. Bunların yanı sıra İngiltere'nin hedefleri arasında, kendi deniz stratejisindeki üstünlüğünü elinde tutmak ve Boğazları herhangi bir müdahaleye karşı kapamak için Boğazların her iki tarafında tampon bölgeler oluşturmak da vardı.¹⁰⁸ Bu hedefleri doğrultusunda milletlerarası serbest kent ve liman haline getirmek istedikleri İstanbul'u üç bölgeye (Üsküdar-Galata-Eyüp) bölerek bölgeleri de elde tutmayı planlıyordu.¹⁰⁹

¹⁰⁰ Geniş bilgi için; Taçalan, *Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken*, s. 79-86.

¹⁰¹ Geniş bilgi bkz. *Türk İstiklâl Harbi*, C. I ve C. II.

¹⁰² Bilâl N. Şimşir, *İngiliz Belgeleri ile Sakarya'dan İzmir'e*, İstanbul: Milliyet Yay., 1972, s. 24.

¹⁰³ Harry N. Howard, "Paris, San Remo, Sevr'de Türkiye'yi Yok Etme Planları", Çev. Müge Yılmaz, *Belgelerle Türk Tarih Dergisi*, 35 (Ağustos 1970), s. 24.

¹⁰⁴ Harry N. Howard, "Paris, San Remo, Sevr'de...", s. 23.

¹⁰⁵ Hüsametdin Ertürk, *Millî Mücadele'de Teşkilât-ı Mahsusa Faaliyetleri*, Askeri Tarih Stratejik Etüt Dairesi Başkanlığı Arşivi, ATASE Kitaplığı, A/1/218 D. 449/A, s. 29.

¹⁰⁶ Psyrakis, "Anadolu Seferinin Nedenleri", s. 28-31.

¹⁰⁷ Hüsametdin Ertürk'ün hatıratını tetkik eden Fevzi Çakmak'ın açıklayıcı dipnotu. Bkz. Ertürk, *Millî Mücadele'de Teşkilât-ı ...*, s. 53.

¹⁰⁸ Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisi İsmet Bey (İnönü) Meclis'in 29.5.1920 tarihli gizli celsesinde yaptığı konuşmada İngiliz siyasetiyle ilgili şu açıklamayı yapmıştır: "Öteden beri İngilizlerin göz diktikleri Bilecik, Bursa havalisiyle Marmara sahillerine hâkim olmak ve bizi oralardan uzaklaştırmaktır..." Bkz. *TBMM Gizli Celse Zabıtları*, C. I, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yay., 1985, s. 41. Bu tampon bölge olarak düşünülen yerler; Çanakkale Boğazı'nı doğuya karşı kapayacak olan Biga, Gönen ve civarı ile İstanbul Boğazı'nı doğuya doğru güven altına alacak olan Düzce-Hendek-İzmit (Kocaeli) civarıdır. *Türk İstiklâl Harbi*, C. VI, Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Basımevi, 1974, s. 3; Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1969, s. 477-481.

¹⁰⁹ Ertürk, *Millî Mücadele'de Teşkilât-ı ...*, s. 68; Jaeschke, *Harp Tarihi Vesikalari Dergisi*'ndeki belgelere dayanarak milletlerarası bir devlet haline getirilmek istenmekte olduğunu belirtmektedir. Belge için bkz. *Harp Tarihi Vesikalari Dergisi*, 4/11 (Mart 1955) Belge No: 256; Jaeschke, *Türk Kurtuluş Savaşı ile İlgili...*, s. 52-55.

İngiltere bütün bu planlarını gerçekleştirmek için Yunanlıların yanı sıra Rum Patrikhanesi ve Ermeni teşkilatlarıyla da irtibata geçecek, onlara ihtilaller tertipleştirerek Anadolu'da Ermenistan Devleti, Pontus Hükûmeti ve Kürdistan gibi devletler kurmaya çalışacaktı. Diğer taraftan Batı Trakya ile Doğu Trakya'yı da Büyükçekmece Gölü'ne kadar Yunanistan'a vermeyi planlamıştı. Bu çerçevede İngilizler Osmanlı Hükûmeti'ne Trakya'daki Türklerle Anadolu'daki Rumları değiş tokuş etme teklifinde dahi bulunacaktı.¹¹⁰ Yunan gizli servisi de Patrikhane ile iş birliği halinde Etniki Eteryia (Kordos) Cemiyeti vasıtasıyla bu yönde faaliyete geçecekti.¹¹¹

Anadolu'da Millî Mücadele hareketi geliştikten sonra ise Kuzeybatı Anadolu Bölgesi taraflar açısından¹¹² stratejik olarak daha da önem kazanacaktır. Bu ortamda İngilizler yukarıda ifade edilen girişimlerinin yanı sıra içerde Millî Mücadele karşıtı hareketleri de destekleyecektir. Bu çerçevede destek verecekleri Damat Ferit Paşa Hükûmeti ile Mütareke çerçevesinde kendi kontrollerinde bulunan İzmit, Bilecik, Eskişehir ve Konya demir yolunun münasip noktalarının ellerinden çıkmasını önlemeyi, böylece İzmir Kuvâ-yı Milliye cephesini Heyet-i Temsiliye'nin nüfuz ve tesirinden uzaklaştırmayı ve icap ederse hareketlerini Sivas'a, kadar uzatmayı tasarlayacaktı.¹¹³ Bu durum onlar için Anadolu'daki kontrolü elde tutmayı sağlamak bakımından çok önemli bir anahtar niteliği taşımaktaydı. Çünkü elde tutmaya çalıştıkları bölge, Anadolu'ya yani Millî Mücadele'ye karşı gerçekleştirilebilecek müdahalelerde önemli bir yığınak yeri olabilecekti.¹¹⁴

Güney Marmara olarak nitelendirilen bölge Millî Mücadele hareketi açısından da stratejik olarak çok önemli bir durumdaydı. Çünkü İzmir'e çıkartılan bilahare İzmit'e getirilecek olan Yunanlıların Anadolu içlerine ilerleyebilecekleri yol bu bölgeden geçmekteydi. İzmir'in işgalinden sonra Balıkesir işgal kuvvetlerine karşı oluşturulan millî direniş hareketlerinin önemli bir üssü haline getirilecekti.¹¹⁵ Millî Mücadele liderlerinin belirttiği gibi Dış Cephe¹¹⁶ özelliği taşıyacak olan Balıkesir üs olmak için hem nüfus hem de askerî açıdan oldukça müsait idi. Ayrıca yukarıda belirttiğimiz gibi İngilizler Boğazlar çevresinde tampon bölge oluşturmak düşüncesindeydi. Hedefledikleri gibi tampon bölgeleri oluşturabilirlerse ilerde onları buralardan söküp

¹¹⁰ Ertürk, *Millî Mücadele'de Teşkilât-ı...*, s. 59-60.

¹¹¹ BOA.BEO, Umumi No: 343 454 ve 345 376 (25.6.1919)-(Şubat 1919-Şubat 1920 arası).

¹¹² Taraflardan kasıt işgal güçleri, özellikle İngilizler, İstanbul yönetimi ve Millî Mücadele (Heyet-i Temsiliye bilahare TBMM yönetimi) hareketidir.

¹¹³ Ali Fuat Cebesoy, *Millî Mücadele Hatıraları*, İstanbul: Vatan Neşriyat, 1953, s. 182. Ali Fuat Cebesoy o vakitler bu tehlikenin; "İzmir Kuvâ-yı Milliye cephesini Anadolu'dan ayırabilmek için tren yolları üzerindeki İngiliz müfrezelerinin daha çok takviye edilmesi, Kastamonu, Çorum, Kırşehir, Konya ve Bozkır havalisinde yani Orta Anadolu ve Musul-Halep hattını, Şimalî (kuzey) ve Şarki (doğu) Anadolu arasında birer muhalefet mıntıkaları vücuda getirmek" şeklinde tahmin edildiğini beyan etmektedir. Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Ali Fuat Cebesoy Dosyası, Kls. 114/54272.

¹¹⁴ Cebesoy, *Millî Mücadele Hatıraları*, s. 212-213.

¹¹⁵ Cebesoy, *Millî Mücadele Hatıraları*, s. 239.

¹¹⁶ İsmet İnönü, *Hatıralar*, Yay. Haz. Sabahattin Selek, C. I, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1985, s. 198-199.

atmak çok zorlaşabilirdi. Bunun yanında Millî Mücadele hareketi için bölgeden yararlanma imkânı da yok olabilirdi.¹¹⁷ Bu bakımdan bölgenin batısında Balıkesir'in yanı sıra Biga da Kuvâ-yı Milliye tarafından üs haline getirilmeye çalışılacaktı.

Yine Millî Mücadele liderlerinin İç Cephe olarak nitelendirdikleri İzmit ve çevresi de İngilizler ve onlarla birlikte hareket edecek İstanbul Hükûmeti tarafından üs haline getirilirse, yukarıda da belirttiğimiz gibi Anadolu'nun içlerine nüfuz edilebilir ve Millî Mücadele hareketini içten çökertme girişimlerinde bulunulabilirdi.¹¹⁸ Nitekim İzmit, İngiliz denetimi altına girince, Millî Mücadele liderleri İzmit'in hemen bitişiğinde olan ve stratejik öneme sahip Geyve'yi üs haline getirecekti.¹¹⁹

Diğer taraftan İstanbul, İzmit ve Balıkesir yöresinde silah, cephane, araç ve gereç depoları ile askerî amaçlı fabrikalar da bulunmaktaydı. Eğitim görmüş insanların önemli bir kısmı da İstanbul'daydı.¹²⁰ Bunlar Millî Mücadele için gerekli kaynaklar olacaktı. İstanbul ile her türlü irtibat en kolay bu bölge üzerinden sağlanabilmekteydi. İstanbul ile bağlantılı tek demir yolu ile önemli sayılabilecek kara yolu bağlantısı ve haberleşme bu bölge üzerinden sağlanmaktaydı. Yine Güney Marmara Bölgesi içinde yer alan İzmit Limanı ile Karamürsel ve Bandırma üzerinden deniz yoluyla İstanbul ile bağlantı kurulabilmekteydi.¹²¹ İşte bunlardan dolayı bölgeye sahip olunursa Millî Hareket açısından da çok önemli bir stratejik mevki elde edilmiş olacaktı.¹²² Elde edilecek bu üs vasıtasıyla Millî Mücadele hareketi, İzmit'ten Üsküdar'a ve hatta Kadıköy'e yani İstanbul'un en yakınına kadar fiilen ve fikren sokulmuş olacak ve böylece hareket açısından önemli bir avantaj elde edilmiş olacaktı.¹²³

¹¹⁷ Erdeha, "Kocaeli Mutasarrıflığı", s. 35.

¹¹⁸ TİTE Arşivi, Ali Fuat Cebesoy Dosyası, Kls. 114/54272. İç ve dış cephe meselesinde İsmet İnönü ile Ali Fuat Cebesoy aynı görüştedirler, Cebesoy, bu konuda şu değerlendirmeyi yapmaktadır. "Gidip görülecek mıntıklararı ikiye ayıracak olursak birisi Bilecik-İzmit-Bursa çevresi, diğeri ise eski İzmir vilayetinin elimizde kalan kaza ve sancakları idi. Birincisinin Millî Hareket bakımından rolü ya millî mukavemete taraftar olmayan bir hükûmetin buralardaki teşkilatlanmamıza tecavüzü halinde emniyet ve müdafaa altına alması veyahut herhangi gayrimillî bir hükûmetin, millî talepleri kabul etmemekte ısrarı halinde hareket üssü olarak kullanılması lâzım gelen bir mıntıka idi. Buna 'Dâhilî Cephe' adı da verilebilirdi. İkincisi ise, haricî düşmanın istilâsına karşı müdafaası gereken bir mıntıka idi. Aynı zamanda düşmanı anavatanından atacak Millî Ordu'nun hazırlanacağı ve kuvvetleneceği bir mıntıka da olacaktı. Buna da 'Haricî Cephe' adı verilebilirdi." Cebesoy, *Millî Mücadele Hatıraları*, s. 239.

¹¹⁹ TİTE Arşivi, Ali Fuat Cebesoy Dosyası, Kls. 114/54272.

¹²⁰ Yalnız Damat Ferit Paşa'nın ilk sadareti (başbakanlığı) sırasında 90 bin sandığa yakın cephane Kütahya'dan İstanbul'a getirilmişti. Kozan Mebusu Fevzi Paşa (Çakmak), TBMM'nin 29.5.1920 tarihli gizli celsesindeki konuşmasına bkz. *TBMM Gizli Celse Zabıtları*, C. I, s. 44. Daha geniş bilgi için bkz. Hüsnü Himmetoğlu, *Kurtuluş Savaşında İstanbul ve Yardımları*, 2 cilt, İstanbul: Ülkü Matbaası, 1975.

¹²¹ Gizli haberleşme bölgesi için bkz. Enver Behnan Şapolyo, *Mustafa Kemal Paşa ve Millî Mücadelenin İç Âlemi*, İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri, 1967, s. 23; Yusuf Ziya Ortaç, *İsmet İnönü*, İstanbul: Yeni Matbaa, 1946, s. 56; Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam*, C. I, 3. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1973, s. 131; Yunus Nadi, *Ankara'nın İlk Günleri*, İstanbul: Sel Yay., 1955, s. 38.

¹²² TİTE Arşivi, Ali Fuat Cebesoy Dosyası, Kls. 114/54272.

¹²³ Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk*, C. I, 4. Baskı, İstanbul: MEB Yay., 1981, s. 310; Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, s. 316.

Bütün bunların yanında bölge yukarıda belirttiğimiz gibi ekonomik açıdan da önemli idi.¹²⁴ Bu ekonomik imkânlardan faydalanabilmek tabii ki Millî Mücadele hareketinin en çok arzu ettiği şeydi. Bu bakımlardan Millî Mücadele boyunca bölge, tarafların çok çetin mücadele ettiği alanlardan biri olacaktı.

7. Sonuç

Osmanlı Devleti İttifaklar safında savaşa girmiş ve I. Dünya Harbi'ni kaybetmiştir. Galip İtilaf devletleri savaşın ardından Paris Barış Konferansı'nı toplayarak Almanya, Avusturya, Bulgaristan ve Macaristan'a ağır şartlar içeren anlaşmalar imza ettirmiştir. Ancak Osmanlı toprakları üzerinde istedikleri bölüşümü yapamamış, hedefledikleri toprakları I. Dünya Harbi sırasında henüz tam olarak ele geçirememişlerdi. Bu işgalleri ise Mondros Mütarekesi'ni haksız biçimde delerek elde ettiler. Mütarekenin hemen akabinde Anadolu'nun güney bölgeleri ve İstanbul hızla işgal edildi. Anadolu'nun kuzey doğusu, Samsun ve dolayları, Anadolu demir yolları gibi önemli yerler de işgalden nasibini aldı. 15 Mayıs 1919 tarihinde ise Venizelos'un Paris Barış Konferansı süresince yaptığı girişimler sonunda da İzmir'in Yunan ordusunca işgali kabul edildi.

İzmir'in işgali tüm yurttaki büyük tepkiyle karşılandı. İşgalin duyulmasıyla birlikte İzmir'de maşatlık mitingi yapıldı. Denizli'de işgale en hızlı tepki veren yerlerden biriydi. Müftü Ahmet Hulusi Bey önderliğinde işgalden dört saat sonra örgütlenerek işgale tepki mitingi tertip edildi. İşgal haberinin yayılmasıyla birlikte bölgeye yakınlığı bakımından önemli olan Güney Marmara bölgesine ait vilayetlerde de protestolar düzenlendi. Bölgede protesto mitinglerinin yanı sıra Ayvalık'ta bulunan Ali Çetinkaya emrindeki kuvvetlerle birlikte derhal silahlı direnişe geçmiştir. Bunun akabinde Güney Marmara bölgesinde bulunan Kocaeli, Bursa, Balıkesir, Çanakkale ve Bilecik'te çeşitli direniş örgütleri meydana gelmiştir. Güney Marmara bölgesi Yunan işgalinin geliştiği bir coğrafya olması bakımından oldukça önemlidir.

¹²⁴ Geniş bilgi için bkz. Müderrisoğlu, *Kurtuluş Savaşının Malî Kaynakları*, s. 49-81.

Kaynaklar / References

- Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Ali Fuat Cebesoy Dosyası.
- Türk Tarih Kurumu (TTK) Arşivi, Bekir Sami Dosyası.
- Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*
- Takvim-i Vekayi*
- 1908 Aydın Salnamesi.*
- Akbıyık, Yaşar. *Millî Mücadele'de Güney Cephesi (Maraş)*. Ankara: Kültür Bakanlığı, 1990.
- Akçura, Yusuf. *Şark Meselesine Dair*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2106.
- Aker, M. Şefik. *İstiklâl Harbinde 57. Tümen ve Aydın Millî Cidali*. C. 1. (104 sayılı *Askeri Mecmua*'nın Tarih Kısmı). Ankara: 1973.
- Akşin, Sina. *Osmanlı Hükûmetleri ve Millî Mücadele*. İstanbul: Cem Yay., 1983.
- Aktar, Yücel. "Yunanistan'ın Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'ne Yönelik Geleneksel Politikalarında Temel Yaklaşımlar". *3. Askerî Tarih Semineri Türk-Yunan İlişkileri*. Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yay., 1986.
- Apak, Rahmi. *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay., 1990. Armaoğlu, Fahir. *Siyasi Tarih 1789-1960*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yay., 1973.
- Armaoğlu, Fahir. *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yay., 1984.
- Atatürk, Mustafa Kemal. *Nutuk*. C. I. 4. Baskı. İstanbul: MEB Yay., 1981.
- Aydemir, Şevket Süreyya. *İkinci Adam*. C. I. 3. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1973.
- Aydinel, Sıtkı. *Güney Batı Anadolu'da Kuvâ-yı Milliye Harekâtı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1990.
- Balıkesir İl Yıllığı 1967*. Balıkesir: Balıkesir Valiliği, 1969.
- Bayar, Celal. *Ben de Yazdım*. C. 3. İstanbul: Baha Matbaası, 1967.
- Bayur, Yusuf Hikmet. *Türk İnkılâbı Tarihi*. C. II. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1983.
- Bıyıklıoğlu, Tevfik. *Türk İstiklâl Harbi Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı I*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1962.
- Bilgin, Taner. *Millî Mücadele Döneminde Bilecik*. Bilecik: Bilecik Üniv. Yay., 2015.
- Bilsel, Cemil. *Lozan*. C. I. İstanbul: Ahmet İhsan Matbaası, 1933.
- Cebesoy, Ali Fuat. *Millî Mücadele Hatıraları*. İstanbul: Vatan Neşriyat, 1953.
- Cemal Paşa. *Hatıralar*. İstanbul: Selek Yayınları, 1959.
- Çanakkale İl Yıllığı / 1967*. Çanakkale: Çanakkale Valiliği, 1967.
- Çavdar, Tevfik. *Millî Mücadele Başlarken Sayılarla Vaziyet ve Manzara-i Umumiye*. İstanbul: Milliyet Yay., 1971.
- Darkot, Besim. "Balıkesir". *İslâm Ansiklopedisi*. C. II. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yay., 1964-1970.
- Darkot, Besim. "Bilecik". *İslâm Ansiklopedisi*. C. II.

- Darkot, Besim. "Bolu". *İslâm Ansiklopedisi*, C. II.
- Darkot, Besim. "Bursa". *İslâm Ansiklopedisi*. C. II.
- Darkot, Besim. "Çanakkale". *İslâm Ansiklopedisi*. C. III.
- Darkot, Besim. "Kocaeli". *İslâm Ansiklopedisi*. C. VI.
- Demiryürek, Halim. *Ertuğrul Sancağı (1908-1918)*. Bilecik: Bilecik Üniv. Yay., 2015.
- Erdeha, Kâmil. *Millî Mücadele'de Vilayetler ve Valiler*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1975.
- Erdeha, Kâmil. "Bolu Mutasarrıflığı". *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*. 45 (1976).
- Erdeha, Kâmil. "Kocaeli Mutasarrıflığı". *Mülkiyeliler Birliği Dergisi* (1977).
- Ertürk, Hüsamettin. *Millî Mücadele'de Teşkilât-ı Mahsusa Faaliyetleri*. Askeri Tarih Stratejik Etüt Dairesi Başkanlığı Arşivi, ATASE Kitaplığı, A/1/218 D. 449/A.
- Güven, Zühtü. *Anzavur İsyanı, İstiklâl Savaşı Hatıralarından Acı Bir Safha*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yay., 1985.
- Harp Kabinelerinin İsticvabı*. İstanbul: Vakıf Matbaası, 1933.
- Himmetoğlu, Hüsnü. *Kurtuluş Savaşında İstanbul ve Yardımları*. 2 Cilt. İstanbul: Ülkü Matbaası, 1975.
- Howard, Harry N. "Paris, San Remo, Sevr'de Türkiye'yi Yok Etme Planları". Çev. Müge Yılmaz. *Belgelerle Türk Tarih Dergisi*. 35 (Ağustos 1970).
- İğdemir, Uluğ. *Biga Ayaklanması ve Anzavur Olayları*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay., 1973.
- İlhan, Suat. *Jeopolitik Duyarlılık*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay., 1989.
- İnönü, İsmet. "Devlet Kurucusu Atatürk". *Bellekten*. XXXIII/129 (Ocak 1969).
- İnönü, İsmet. *Hatıralar*. Yay. Haz. Sabahattin Selek. C. I. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1985.
- Jaeschke, Gotthard. *Türk Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri*. Çev. Cemal Köprülü, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1991.
- Karabekir, Kâzım. *Cihan Harbine Nasıl Girdik*. İstanbul: Tecelli Basımevi, 1937.
- Karabekir, Kâzım. *İstiklâl Harbimiz*. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1969.
- Karpat, Kemal H. *Ottoman Population 1803-1914*. London: The University of Wisconsin Press, 1985.
- Kitsikis, Dimitri. *Yunan Propagandası*. İstanbul: Meydan Neşriyat, 1963.
- Kodaman, Bayram. *Şark Meselesi Işığı Altında Sultan II. Abdülhamit'in Doğu Anadolu Politikası*. İstanbul: Orkun Yayınevi, 1983.
- Köstüklü, Nuri. *Millî Mücadele'de Denizli, Isparta ve Burdur Sancakları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1990.
- Kurat, Yuluğ Tekin. *Osmanlı İmparatorluğu'nun Paylaşılması*. Ankara: Turhan Kitabevi, 1986.
- Lord Kinross. *Atatürk*. İstanbul: Sander Yay., 1972.
- Müderrişoğlu, Alptekin. *Kurtuluş Savaşının Malî Kaynakları*. Ankara: Maliye Bakanlığı, 1974.

- Ortaç, Yusuf Ziya. *İsmet İnönü*. İstanbul: Yeni Matbaa, 1946.
- Ökçün, Ahmet Gündüz. *Osmanlı Sanayii 1913-1915 Yılları Sanayi İstatistikî*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fak. Yay., 1971.
- Psyrakis, Niko. "Anadolu Seferinin Nedenleri". Çev. Nevzat Hatko. *Sosyal Adalet* (Aralık 1964).
- "Rauf Orbay'ın Hatıratı". *Yakın Tarihimiz*. No. XV.
- Rumi 1321 Yılı (1905-1906) Hüdâvendigâr Salnamesi*.
- Rumi 1334 (1918) Yılı Bolu Salnamesi*.
- Sertoğlu, Mithat. "Birinci Cihan Savaşına Girişimizin Gerçek Sebepleri". *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*. 15 (Kasım 1968).
- Smith, Michael Llewelyn. *Anadolu Üzerindeki Göz*. İstanbul: Hürriyet Yay., 1978.
- Sofuoğlu, Adnan. *1321 (1903-1904) Yılı Osmanlı Muhacereti*. Yayınlanmamış Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 1980.
- Sofuoğlu, Adnan. *Kocaeli ve Sakarya'da Kuvâ-yı Milliye ve Karşı Faaliyetler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 1987.
- Sonyel, Salahi R. *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*. C. I. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1973.
- Şapolyo, Enver Behnan. *Mustafa Kemal Paşa ve Millî Mücadelenin İç Âlemi*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri, 1967.
- Şimşir, Bilâl N. *Rumeli'den Türk Göçleri*. 2 Cilt. İstanbul: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1970.
- Şimşir, Bilâl N. *İngiliz Belgeleri ile Sakarya'dan İzmir'e*. İstanbul: Milliyet Yay., 1972.
- Taçalan, Nurdoğan. *Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken*. İstanbul: Milliyet Yay., 1970.
- Tansel, Selahattin. *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*. C. I. Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, 1973.
- TBMM Gizli Celse Zabıtları*. C. I-IV. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yay., 1985.
- Tekeli, İlhan. "İttihat ve Terakki ve Dış Politika". *Toplum ve Bilim*. 28 (Kış 1985).
- Tunaya, Tarık Zafer. *Türkiye'de Siyasal Partiler*. C. I. İstanbul: Hürriyet Vakfı Yay., 1984.
- Turan, Şerafettin (Yay. Haz.) *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhittin Çarıklı'nın Kuvâ-yı Milliye Hatıraları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1967.
- Türk İstiklâl Harbi*. C. VI. Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Basımevi, 1974.
- Türkgeldi, Ali. *Moudros (Mondros) ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi*. Ankara: Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1948.
- Yunus Nadi, Ankara'nın İlk Günleri, İstanbul: Sel Yay., 1955.
- Yüce, Rıfat. *Kocaeli Tarih ve Rehberi*. İzmit: Türkyolu Matbaası, 1945.

Yazarlar Hakkında / About Authors

**Prof. Dr. Adnan SOFUOĞLU | Hacettepe Üniversitesi |
adnans[at]hacettepe.edu.tr | ORCID: 0000-0002-6967-5482**

Adnan Sofuoğlu 1955'te Sakarya'da doğdu. 1980 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde lisans eğitimini tamamladı. Yüksek lisansını Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nde aldıktan sonra aynı üniversitede doktora unvanını aldı. Doktora tezini hazırladığı enstitüde araştırma görevlisi olarak devam eden Sofuoğlu, daha sonra Hacettepe Üniversitesi'nde öğretim görevliliğine atandı. 1999-2004 yılları arasında Bilkent Üniversitesi Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Birimi'nde yarı zamanlı ders vermiş olan Sofuoğlu'nun idari görevleri arasında Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü müdür yardımcılığı, Atatürk Kültür, Dil ve Yüksek Kurumu bünyesindeki Atatürk Araştırma Merkezi başkanlığı bulunmaktadır. Halen Hacettepe Üniversitesi'nde Profesör olarak görev yapmaktadır.

**Prof. Dr. Adnan SOFUOĞLU | Hacettepe University |
adnans[at]hacettepe.edu.tr | ORCID: 0000-0002-6967-5482**

Adnan Sofuoğlu was born in Sakarya in 1955. He completed his undergraduate education at Istanbul University, Faculty of Literature, Department of History in 1980. After receiving his master's degree at Hacettepe University Atatürk's Principles and Revolution History Institute, he got a Ph.D. in History at the same university. Sofuoğlu continued as a research assistant at the institute where he prepared his doctoral thesis, and then he was appointed as a lecturer at Hacettepe University. Between 1999 and 2004, Sofuoğlu taught part-time at Bilkent University's History of the Republic of Türkiye Unit, and his administrative positions included deputy director of Hacettepe University's Institute of Atatürk's Principles and History of Turkish Revolution, and head of the Atatürk Research Center within the Atatürk Culture, Language and High Institute. He is currently a Professor at Hacettepe University.

**Prof. Dr. Taner BİLGİN | Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi |
taner.bilgin[at]bilecik.edu.tr | ORCID: 0000-0001-6018-5957**

1979 yılında Adana'da dünyaya geldi. İlk orta ve lise öğrenimini Adana'da tamamladı. 2003 yılında Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih bölümünden mezun oldu. Aynı yıl Dumlupınar Üniversitesi'nde okutman olarak göreve başladı. 2007 yılında Dumlupınar Üniversitesi, Tarih bölümünde Yüksek Lisans öğrenimini tamamladı. İlgili yıl içerisinde Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi'nin kurulmasıyla birlikte okutman olarak bu üniversite de görev yapmaya başladı. 2008 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında başladığı doktora öğrenimini 2012 yılında "Millî Mücadele Döneminde Bilecik" isimli teziyle tamamladı. 2018 yılında Atatürk İlkeleri ve Cumhuriyet Tarihi alanında doçentliğini aldı. 2023 yılında Profesör kadrosuna atanan Bilgin, halen Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesinde Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır. Millî Mücadele Döneminde Bilecik, Bir Türk Beyi Ebulfez Elçibey, Hilal-İ Ahmer Ebe Ve Hemşire Eğitimlerinin Öncüsü Besim Ömer Paşa, Yüzüncü Yılında Bilecik Mülakatı 5 Aralık 1920-2020 Anadolu Yükselirken gibi kitapları bulunan Bilgin, Millî Mücadele, Türk Dış Politikası ve Uluslararası ilişkiler konusunda birçok makale ve bildirisi bulunmaktadır.

**Prof. Dr. Taner BİLGİN | Bilecik Şeyh Edebali University |
taner.bilgin[at]bilecik.edu.tr | ORCID: 0000-0001-6018-5957**

He was born in 1979 in Adana. He completed his primary, secondary, and high school education in Adana. In 2003, he graduated from Dumlupınar University, Faculty of Science and Literature, Department of History. In the same year, he started to work as an instructor at Dumlupınar University. In 2007, he completed his master's degree in History at Dumlupınar University. With the establishment of Bilecik Şeyh Edebali University in the relevant year, he started to work as an instructor at this university. In 2008, he started his doctoral studies at Sakarya University Institute of Social Sciences, Department of History, and completed his doctorate in 2012 with his thesis titled "Bilecik in the Period of National Struggle". In 2018, he received his associate professorship in the field of Atatürk's Principles and History of the Republic. In 2023, Bilgin was appointed as a professor and is currently a faculty member at Bilecik Şeyh Edebali University, Faculty of Humanities and Social Sciences. Bilgin, who has books such as Bilecik in the Period of National Struggle, A Turkish Bey Ebulfez Elçibey, Pioneer of Hilal-İ Ahmer Midwife and Nurse Trainings Besim Ömer Pasha, Bilecik Interview in its Centenary Year December 5, 1920-2020 Anatolia Rising, has many articles and papers on National Struggle, Turkish Foreign Policy and International Relations.